
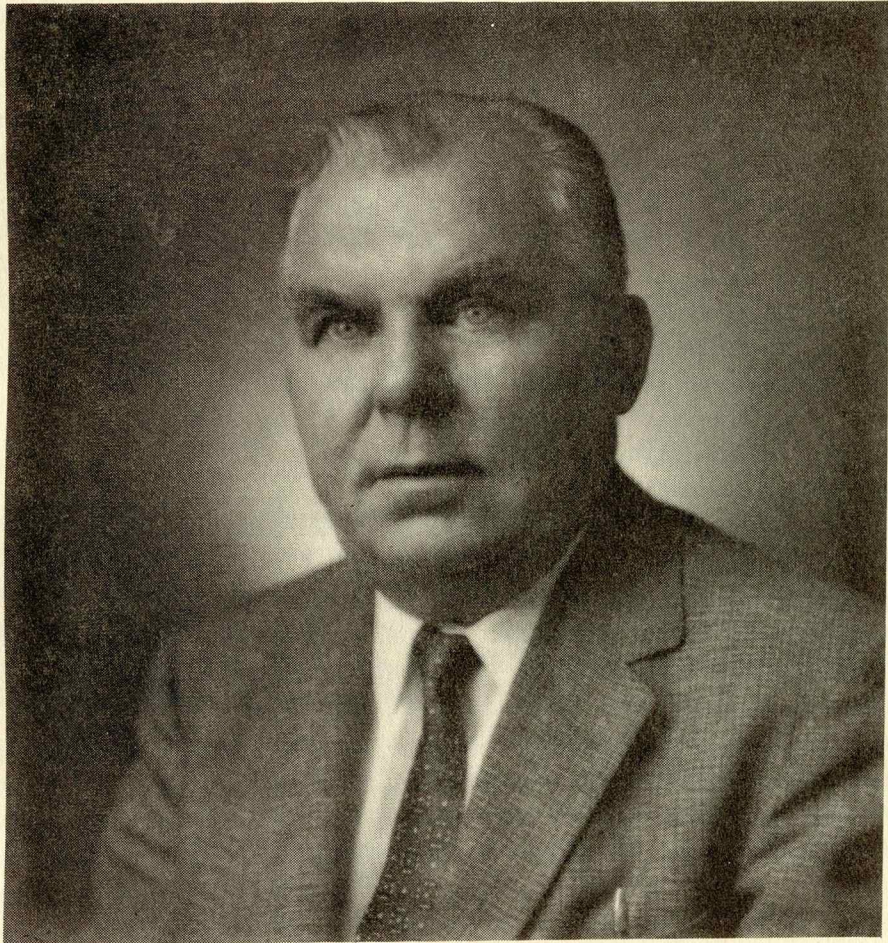
ŠVIESA

No. 4

SPALIS - LAPKRITIS - GRUODIS

1967 M.

ROJUS MIZARA (1895 - 1967)

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

No. 4 SPALIS - LAPKRITIS - GRUODIS (OCTOBER - NOVEMBER - DECEMBER) 1967 XXXIII

TURINYS

Rojus Mizara ir 'Šviesa'	99
Brangaus bičiulio netekus. A. Venclova.	100
Jis buvo ir darbo žmonių švietėjas. J. Petronis.	101
Gimtinės juosta. A. Matutis.	103
J.A.V. lietuviai ir Spalio revoliucija. R. Mizara.	104
Poezija. E. Mieželaitis.	109
Pažangai skirtas gyvenimas. A. Vaivutskas.	110
Poezija. Iš knygos "Požeminės upės". A. Baltakis.	112
Poezija. Meilė Kudarauskaitė.	113
Poezija. Aldona Puišytė.	113
Šviesios dabarties dainius - laureatas. K. Jasinskas.	114
Patarlės ir priežodžiai.	115
Žemės atgimimas. J. Paleckis.	116
Iš jubiliejinės dailės parodos. Pranė Svičiulienė.	117
Tadas Kosciuszka ir Lietuva. R. Jisas.	119
Už kalvos prie gimtojo miškelio. T. Tilvytis.	121
Spalio pulkai. V. Reimeris.	121
Lenkas ar lietuvis. Dr. A. Petrika.	122
Dvi naujos operos Lietuvoje.	123
Gyvenimas menui. V. Bledis, V. Zabarauskas.	124
Poemos. J. Marcinkevičius.	125
Miegas ir sveikata. Prof. G. Ušakovas, doc. V. Slakas.	126
Medžiai. S. Račiūnas.	127
Ilgėsys. D. Zakienė.	127
LLD reikalai. Ieva Mizarienė.	128

Rojus Mizara ir "Šviesa"

Draugo Rojaus Mizaros š. m. rugsėjo 23 d. mirtis iš mūsų gretų išrovė vieną seniausių Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos auklėtojų ir žurnalo "Šviesos" leidimo iniciatorių bei bendradarbių. Draugijai ir žurnalui neapsakomas nuostolis.

Dar gerokai prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo siūloma, kad mūsų Draugija atsisakytų leisti stambias knygas, o leistų tiktai smulkias propagandines brošiūras. Bet mūsų daugumai, jų tarpe ir R. Mizarai, atrodė, kad reikia laikytis savo tradicijų ir kasmet išleisti nors po vieną stambią knygą, o vietoje brošiūrų, leisti trimėnesinį žurnalą. Ši nuomonė laimėjo ir 1934 metais pradėjome leisti "Šviesą" su drg. Mizara atsakingojo redaktoriaus pareigose, iš kurių jis pasitraukė po dvejų metų, kai jam pasirodė, kad visas savo jėgas tenka paaukoti laikraščiu "Laisvei" bei organizaciniams judėjimo reikalams. Bet ir iš atsakingo redaktoriaus posto pasitraukęs, Rojus nepaliovė rūpintis žurnalo reikalais. Jis įėjo į redakcinę komisiją ir jam bendradarbiavo iki mirties.

Buvo laikų, kai, dėl sunkios finansinės Draugijoje padėties, kildavo balsų "Šviesą" sulaikyti. R. Mizara buvo vienas tų, kurie tokiam sumanymui griežčiausiai priešindavosi. Jis sakydavo, kad iš bėdos galime žurnalą sumažinti puslapiais, bet jokių būdu neprivalome sustoti jį leisti, nes tai būtų mūsų pažangiosios spaudos siaurinimas, traukimasis atgal, o kol kas, mums dar nėra reikalo prie to eiti. Taip ir buvo daroma.

Kaip žinia, "Šviesą" pradėjome leisti net 64 puslapių, bet tuoj turėjome pereiti į 32 puslapius. Paskui dėl stokos lėšų, tam tikrą laiką tepajėgėme išleisti tiktai 16 puslapių. Bet kaip tik Draugijos finansiniai reikalai pasitaisė, mes sugrįžome prie 32 puslapių. Svarbu, kad žurnalo leidimo nenutraukėme.

Taigi, jeigu "Šviesa" šiandien gali didžiulis savo trisdešimt trejų metų amžiumi, tai nemaža nuopelno dalis priklauso ir Rojui.

Jo mūsų tarpe jau nebėra. Visi turėsime daugiau ir sunkiau padirbėti, kad mūsų Draugija, kad mūsų spauda, kad mūsų kovos už žmonijos šviesesnę rytojų, kad mūsų pažangusis judėjimas kuo mažiausiai nukentėtų. O tai bus nelengva, nes drg. Mizara buvo neišsemiamos energijos, nepalaužiamo ryžto veikėjas, švietėjas, rašytojas, kuriam lygių mes nedaug teturime.

Brangaus bičiulio netekus

Labai skaudu rašyti apie Rojus Mizaros mirtį. Rodos, dar tik vakar, o iš tikrųjų prieš porą metų su juo nuoširdžiai kalbėjomės, svajodami apie mūsų susitikimus šiapus ar anapus Atlanto. Dar neseniai skaitėme jo šiltus žodžius, skirtus mūsų menininkų pasirodymui Lietuvos dienose Monrealyje. Ant stalo guli paskutiniai Rojus laiški, kuriuos visada buvo taip miela gauti... Deja, brangaus draugo ir bičiulio niekad daugiau nebepamatysime, niekad nepaspausime jo rankos, niekad jo daugiau neapkabinsime...

Mus paliko labai stambaus masto pažangio JAV lietuvių fronto veikėjas, rašytojas ir žurnalistas. Visą savo sąmoningą gyvenimą jis atidavė tautiečių darbininkų švietimui ir auklėjimui, kovai dėl jų teisių ir geresnio gyvenimo. Dar 1916 metais suartėjęs su tuo metu JAV gyvenusiu didžiuoju mūsų revoliucionierium V. Mickevičium -Kapsuku, Rojus tampa sąmoningu socialistu. Gyvenimas, Didžioji Spalio revoliucija tik pagilina jo pažiūras, ir jis visam amžiui virsta nuoširdžiu pirmosios socializmo šalies draugu ir kovotoju dėl Tarybų Lietuvos. 1940 metų vasarą susikūrus Tarybų Lietuvai, Rojus ligi amžiaus galo lieka jos šalininku, draugu, gynėju, jis džiaugiasi kiekvienu mūsų laimėjimu ir liūdi dėl kiekvieno

nepasisekimo. 1959 ir 1965 metais lankydamasis Lietuvoje, jis su didžiausiu dėmesiu ir meile studijuoja mūsų gyvenimą, susilinka su tūkstančiais žmonių, džiaugiasi tuo, kas pasiekta, ir atvirai kritikuoja tai, kas jam mūsų buityje nepatinka. Visi, kam teko laimė Rojū sutikti ir iš arčiau pažinti, labai aukštai vertina jo šviesų protą, aštrų žvilgsnį į gyvenimą, jo demokratiškumą, draugiškumą, paprastumą, o drauge ir principiškumą, begalinę meilę savajai liaudžiai, gimtajai šaliai, statančiai naują gyvenimą.

Ilgus metus Rojus atidavė pažangiajai JAV spaudai. Savo taiklia, aštria, sąmojinga plunksna jis metų metais „Laisvėje“, „Vilnyje“ ir kitose pažangiojoje JAV, Argentinos ir kt. kraštų spaudoje vyriškai gynė mūsų tautos reikalus, organizavo ir rėmė mūsų darbininkų emigrantų kovą, kuo galėdamas padėjo Lietuvos darbininkams iš pradžių jų kovoje prieš fašizmą, o vėliau — dėl socializmo sukūrimo Tarybų Lietuvoje. Į savo žurnalistinį darbą, kaip ir į visuomeninę veiklą, Rojus įdėdavo visą protą, karštvą širdį, didelį temperamentą. Šiapus ir anapus Atlanto daugelį metų greta Antano Bimbos tai buvo pats populiariausias JAV lietuvių pažangiojo fronto veikėjas.

Abiejose Atlanto pusėse Rojus taip pat bu-

vo žinomas kaip vienas įžymiausių JAV lietuvių rašytojų.

Gausingą Rojus grožinė kūryba mums plačiai ir įdomiai praskleidžia paskutiniųjų dešimtmečių JAV lietuvių, dažniausiai darbininkų, gyvenimą su visais jo vargais ir rūpesčiais, su visomis problemomis ir buities vinčiais. Tai tartum mūsų tautiečių, atsidūrusių kapitalistinės Amerikos sąlygose, gyvenimo metraštis, kupinas sunkių krizių, nelengvų kelių — kartais į išsivadavimą, o daug dažniau į sudėtingą gyvenimo painiavą. Tačiau visose Rojus knygose daug tikėjimo ateitimi, daug optimizmo, kurį gimdė jame pirmiausia tikėjimas galutiniu darbo žmonių išsivadavimu iš kapitalo jungo, teisingesniu ir gražesniu gyvenimu. Rojus romanuose ir kitose knygose daug kritikos amerikiniam gyvenimo būdai, protesto prieš darbo žmonių išnaudojimą, amerikinės demokratijos apgaulingumą, neigiamą dolerio vaidmenį tos šalies žmonių santykiuose. Greta JAV gyvenimo, Rojus savo knygose dažnai rodo ir Lietuvą — tą, kurią jis pažino dar jaunystėje, arba Tarybų Lietuvą, kurią jis matė savo akimis. Didelis ir talentingas Rojus Mizaros darbas grožinėje literatūroje pelnytai atžymėtas, kada 1965 metais Lietuvoje jam buvo suteiktas Liaudies rašytojo garbės vardas.

Šiandien giliu liūdesiu apsigaubė ne tik gausingos lietuvių kolonijos Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Lotynų Amerikoje. Žaišo greittumu liūdna žinia pasklido po Tarybų Lietuvą, kur velionis turėjo tiek dėkingų skaitytojų, asmeniškų pažįstamų, draugų ir bičiulių. Pažangioji Lietuvos visuomenė jo vaisingą darbą ir kovą žinojo dar buržuaziniais laikais. Tačiau ypač giliai pamilome Rojū tada, kada asmeniškai jį sutikome dar 1959 metais, pirmu kartą aplankiusį savo laisvąją tėvynę Šviesus velionio atminimas visada liks gyvas širdyse visų, kas jį pažinojo, kam teko laimė su juo bendrauti, kalbėtis, susirašinėti. Rojus Mizaras bus amžinai gyvas mūsų tautos revoliucinio judėjimo, žurnalistikos ir literatūros istorijoje. Visą širdį jis atidavė kovojančiai ir laimėjusiai tautai, ir lietuvių tauta amžinai atsimins įžymų jį sūnų, didį kovotoją ir darbininką.

Tarybų Lietuvos rašytojai, žurnalistai, visi Rojus pažįstami ir draugai šią rūsčią liūdesio valandą giliausią užuojautą siunčia velionio žmonai, mielai Ievai, jo darbo draugams „Laisvėje“, jo ilgamečiams bendražygiams kovoje dėl ateities. Mūsų širdyse šviesus Rojus atminimas liks tol, kol mes patys vaikščiosime gimtąja žeme.

ANTANAS VENČLOVA

JIS BUVO IR DARBO ŽMONIŲ ŠVIETĖJAS

J. PETRONIS

Iš seno, suklerusio laivo 1913 m. vasarą į Amerikos krantą pasipylė minia ateivių, vargo ir skurdo išgytų iš gimtųjų namų, besitikinčių Naujame Pasaulyje susirasti laimę. Tarp jų klydinėjo ir vienas aštuoniolikametis vaikinukas iš Lietuvos. Tai buvo Rojus Mizara, kilęs iš Merkinės krašto. Vėliau jis tapo įžymiu Amerikos lietuvių pažangiojo judėjimo veikėju, plačiai žinomu žurnalistu ir rašytoju, darbo žmonių švietėju.

Nuostabus, pasigėrėtinas Mizaros gyvenimo kelias. Tai tiesiai ir garbingai nueitas kelias. Į Ameriką būsiamasis rašytojas atvyko bemokslis, tik šiek tiek savarankiškai prasilavinęs. Čia jis nesivaikė dolerio, nesileido į biznesius, o visas jėgas paskyrė savišvietai, kultūriniam ir visuomeniniam darbui. Jis uoliai lavinosi, daug skaitė, mokėsi muzikos, dalyvavo pažangiųjų darbininkų organizacijų veikloje, išmoko linotipininko profesijos, pagaliau pradėjo dirbti laikraščių leidyklose. V. Mickevičiaus-Kapsuko paskatintas, Mizara ėmėsi pirmųjų kūrybinių bandymų ir nuo 1917 m. iki paskutinio atodūσιο aktyviai reiškėsi spaudoje. Ilgainiui jis tapo nepakeičiamu Amerikos lietuvių visuomenininku, darbininkų laikraščių redaktorium, išgarsėjo kaip rašytojas. Per ilgus įtempto darbo metus, Mizara parašė tūkstančius įvairiausiomis temomis straipsnių, keliolika publicistinių knygų ("Kas tie sušaudyti keturi komunistai?" 1927; "Argentina ir ten gyvenantys lietuviai", 1928; "Ar stebuklai pagydo?" 1930; "Sovietų Sąjunga penkioliktais metais", 1932; "Lietuvos laisvės draugai ir priešai", 1938; "Apie tave, gimtoji žeme", 1962 ir kt.), keliasdešimt apsakymų ir septynis romanus ("Sliakeris", 1930; "Povilas Jurka", 1935; "Mortos Vilkinės divorsas", 1936; "Ūkanos", 1938; "Bernardo Gavelio klaida", 1945; "Kelias į laimę", 1950; "Algio Lumbio nuotyčiai", 1958), pluoštą pjesių ("Spartakas", "Mūsų gyvenimo žaizdos", "Ponas amerikonas" ir kt.). Per

savo netrumpą gyvenimą rašytojas apkeliavo daugelį Jungtinių Amerikos Valstijų ir Kanados lietuvių kolonijų, kur susirinkimuose papasakė tūkstančius prakalbų, darbavosi Pietų Amerikos lietuvių tarpe, lankėsi Tarybų Sąjungoje (1931). Ir visa plačiašakė jo veikla siekė vienintelio tikslo — šviesti darbo žmonių sąmonę, organizuoti juos kovoje su kapitalistiniais engėjais ir išnaudotojais. Visa jo darbuotė, visa jo publicistinė ir grožinė kūryba yra prasukta šito didžiojo tikslo.

Įdomu, kad Mizara savo gyvenime pats ne kartą buvo betarpiškai įsijungęs netgi į pedagoginį darbą. Antai, dar paaugliu tebedamas, kai lietuviškų mokyklų arba iš viso nebuvo, arba jos ką tik kūrėsi, jis ketvertą žiemų daraktoriavo savo gimtajame kaime ir jo apylinkėse. Apie daraktoriavimo laikus rašytojas vaizdžiai papasakojo savo atsiminimų knygoje "Žvilgsnis į praeitį" (1960). Tai iš tikrųjų būta "vargų mokyklos".

Mokytojavu rašytojas ir Amerikoje. Išėivių vaikai paprastai lankydavo angliškas mokyklas, kuriose, suprantama, lietuvių kalba nebuvo dėstoma. Tiesa, buvo ir lietuviškų mokyklų, bet jas daugiausia organizuodavo vienuolynai ar lietuviškų parapijų kunigai. Pažangūs darbo žmonės į tokias mokyklas savo vaikų leisti nenorėdavo, o kad jie svetimose mokyklose nenustaustų, ėmėsi steigti privačias mokyklėles, kuriose būdavo mokoma lietuviškai skaityti, rašyti, dainuoti. Tokias mokyklas daugiausia steigė ir globojo Lietuvių darbininkų susivienijimas Amerikoje, taip pat Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugija. Šių organizacijų darbe veikliai dalyvavo D. Mizara, A. Jonikienė, K. Petrikienė ir kiti pažangūs Amerikos lietuvių veikėjai. Tokioje mokyklėlėje ir pats Mizara mokytojavo — 1917 m. Brooklyne, 1925 m. Chicagoje. Įsitraukęs į platų visuomeninį ir žurnalistinį darbą, jis mokytojauti vėliau

galimybės nebeturėjo, bet, kompensuodamas už tai, parengė mokyklinių skaitinių knygą.

Amerikos lietuvių mokyklose ir mokyklėlėse buvo vartojami tiek pačioje Amerikoje, tiek Lietuvoje išleisti vadovėliai, daugiausia skaitinių knygų. Tačiau nė viena jų neatitiko pažangiųjų lietuvių mokyklų poreikių. Beveik visos jos jaunajai išeivių kartai skiepijo religinius prietarus, nacionalizmą, šovinizmą, nepadėdavo formuotis jos darbinikiškai sąmonei.

MIZAROS PARUOŠTIEJI VADOVĖLIAI PADĖJO IŠAUKLĖTI PAŽANGAUS JAUNIMO

Norėdamas "prisidėti prie to taip didelio, prakilnaus darbo, kaip darbininkų švietimas", taip pat paskatintas Lietuvių darbininkų susivienijimo Amerikoje vadovybės, Mizara ir parengė skaitinių knygą "Jaunuolių švyturėlis", skirtą Amerikos pažangiųjų lietuvių mokykloms bei savišvietai. Ją 1926 m. Brooklyne išleido Lietuvių darbininkų susivienijimas Amerikoje kartu su Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugija. Viršelį knygai nupiešė pažangus Amerikos lietuvių dailininkas A. Lumbis, kurio politinių karikatūrų albumas buvo išleistas Amerikoje ir Tarybų Lietuvoje.

Vadovėlio parengėjas, kaip pats sakosi, siekė dvejopo tikslo: pramokyti vaikus bei jaunimą lietuviškai skaityti ir juos supažindinti su klasiniais darbininkų reikalais, socialistine pasaulėžiūra.

"Jaunuolių švyturėlių" sudaro dvi dalys: pirmoji skiriama pradedantiesiems, antroji — tiek tiek pramokusiems, vyresniesiems. Todėl į pirmąją dalį sudėti trumpesni ir lengvesnio turinio skaitinėliai, į antrąją — platesni, sudėtingesni. Čia yra skaitinių iš gamtos pažinimo, geografijos ir istorijos sričių, trumpų išžymiųjų žmonių, kaip Washingtonas, Lincolnas, Marksas, Leninas, biografijų, gausu proletarinės poezijos iš J. Janonio, V. Žalio (B. Pranskaus), A. Regračio, Lavėnos Liudos (L. Merkytės), J. Kaškaičio, Vardūno (P. Kurkulio), Aurė Žvaigo (R. Židžiūno) ir kitų lietuvių poetų kūrybos, perspausdintos iš laikraščio "Kibirkštis" (ėjo

1924 - 1926 m. Smolenske) bei Amerikoje išleistų proletarinių rašytojų almanachų "Atžalos" (1921 m.) ir "Švyturys" (1923 m.). Prozos skaitinius Mizara surinko iš kitų vadovėlių, išvertė iš anglų kalbos, dalį jų parašė pats. Visuose straipsneliuose ryški istorinio ir dialektinio materializmo kryptis, proletarinio internacionalizmo ir mokslinio socializmo idėjos. Knygos pabaigoje pateikti trumpi metodiniai "Patarimai mokytojams" — kaip naudotis vadovėliu ir kaip bendrai tvarkytis lietuviškoje mokyklėlėje. Čia ypač akcentuojamas idėjinis pamokų kryptingumas. Be to, prie knygos pridėtas angliškos pažangiosios jaunimo spaudos ir literatūros sąrašėlis, nes klasiniam jauniosios kartos sąmoningumui formuoti, parengėjo nuomone, vieno "Jaunuolių švyturėlio" nepakaksia.

RAGINO LIETUVIUS AUKLĖTIS VISOSE SRITYSE

Atsimenant, kad Mizara neturėjo specialaus pedagoginio pasiruošimo, išskyrus tą trumpą "pedagoginę" praktiką, kurią jis įgijo vaikystėje daraktoriaudamas ir metus kitus dirbdamas pažangiųjų Amerikos lietuvių mokyklėlėse, jo "Jaunuolių švyturėlis" sudarytas gana metodiškai, rūpestingai paruoštas. Jo kalba ir rašyba taip pat yra nepalyginamai aukštesnio lygio už bendrąją to meto Amerikos lietuvių spaudos kalbą ir rašybą. Žinoma, šiandieninių metodikų požiūriu Mizaros "Jaunuolių švyturėliui" būtų galima pateikti vienkelių ir kitokių priekaištų, bet prieš 40 metų tai buvo vienintelė socialistinės ideologijos lietuviška mokyklinių skaitinių knygų. Pats autorius apie ją savo atsiminimuose kalba pernelyg kukliai: "Vadovėlis buvo netobulas. Dar netobulesnis jis atrodo šiandien. Bet nieko nepadarysime, tokia jau buvo mūsų dalis! Kokią rolę tas vadovėlis suvaidino gyvenime, niekad neteko man patirti. Žinau tik tiek, kad ruošiant reikėjo į jį įdėti nemaža darbo". Reikia manyti, jog "Jaunuolių švyturėlis" turėjo tam tikros reikšmės ne tik Amerikos lietuvių jaunimo švietimui, bet ir įtakos jo klasinio sąmoningumo formavimuisi.

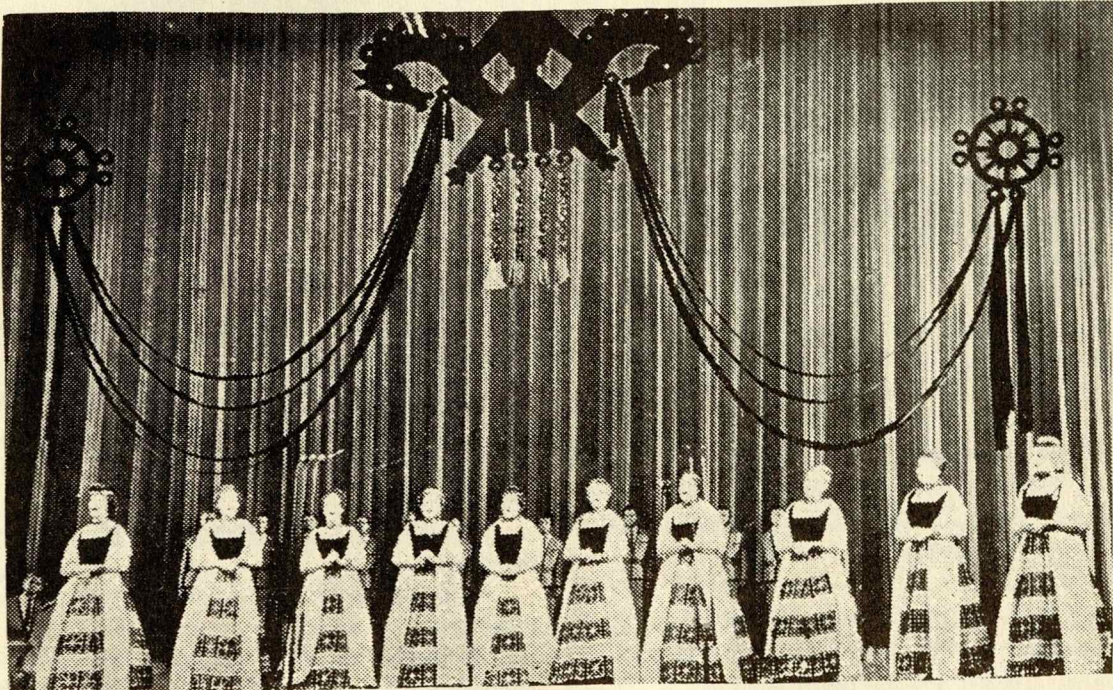
Nors betarpiškas švietimo darbas Mizaros veikloje anksti nutrūko, tačiau jis nepaliaujamai reikšėsi ir vėliau, tikrai kitokiomis darbuotės formomis — darbo žmonių organizavimu, jiems populiaraus laikraščio "Laisvė" redagavimu, dalyvavimu spaudoje. Netgi grožinius kūrinis kurdamas, Mizara visada prieš akis turėjo šį tikslą. "Rašydamas apsakas ir scenos veikalus, — kartą yra išsitaręs jis, — vis iš mūsų šalies gyvenimo — dėjuo pastangų, kad jos atneštų skaitytojams, šiokios tokios naudos, kad jie pasimokytų, ką daryti ir ko nedaryti; kad jie susiprastų, nebūtų dolerio vergai ir nebūtų pastumdėliai; kad jie būtų susipratę ir savigarbus žmonės; kad jie organizuotųsi, šviestųsi ir kovotų už savo interesus".

Be galo skaudu, kad pirmalaikė mirtis pakirto tą visuomenininką ir rašytoją, darbo žmonių švietėją, pirmojo proletarinio lietuviško vadovėlio autorių.

Liepos mėnesį Maskvoje vyko Lietuvos kultūros ir meno dienos. Nuotraukoje: Kremliaus suvažiavimo rūmų scenoje pasirodo "Lietuvos" Ansamblis.

M. Baranausko nuotr.

ANZELMAS MATUTIS

GIMTINĖS JUOSTA

*Gimtinės juosta — mėlynai žydra.
Joje dangus ir milijonai saulių.
Ir vakarų, ir rytmečių žara,
Ir burės debesėlių baltagaurių.*

*Lyg gelsvos kasos — juostos pakraščiai.
Dvi kasos. Ant kasų žali vainikai:
Ūksmingos girios, plaukiantys kviečiai,
Rasos varpeliai, sužvangę tykiai...*

*Išrangė kilpomis ją milžinai,
Tarp piliakalnių vingių vingius pynė,
Kad pasiklystų priešai — slibinai,
Kad saulės kelią rastų sau gimtinė.*

*Vingiuoja juosta —
Žerinti, plati —
Nuo Dainavos lig gintarinių marių.
Jon žvaigždės krinta pilnaties naktį,
Ziedai ievų — senelių baltaskarių...*

*Žydroji juosta...
Kuo papuošim ją,
Per šimtmečius dainom, legendom puošta?!
Darbų ir Žygių, Meilės lelija
Tepuošia N e m u n a — Gimtinės juosta!*

J. A. V. LIETUVIAI IR SPALIO REVOLIUCIJA

ROJLS MIZARA

Prieš penkiasdešimt metų JAV lietuvių visuomeninis judėjimas buvo nepaprastai pagyvėjęs. Du didžiulės reikšmės įvykiai išjudino mases, versdami jas galvoti, budėti, veikti:

1. Revoliucija Rusijoje.
2. JAV įtraukimas į Pirmąjį pasaulinį, imperialistinį, karą.

Pirmasis įvykis, aišku, skatino kiekvieną protaujantį žmogų sieti Rusijos revoliucijos vystymąsi su Lietuvos ateitimi.

Šimtai tukstančių mūsų žmonių buvo įsitikinę, kad, žlugus Rusijoje patvaldystei, caristinei santvarkai, Rusija jau nebebus tokia, kokia ji buvo, nežiūrint, kaip revoliucija vystysis toliau. Jie taip pat jautė ir žinojo, kad Lietuva nebebus tokia, kokią jie paliko, išvykdami į JAV.

JAV lietuviai, daugiausia socialistai, šaukė mitingus, visokius susirinkimus diskutuoti, kuo, kaip baigsis Vasario revoliucija Rusijoje. Šiuos žodžius rašančiajam teko dalyvauti ne viename tokių susirinkimų.

Komercinėje amerikinėje spaudoje tikrų, objektyvių žinių iš Rusijos buvo maža. Buržuazinė spauda dažniausiai spausdino savo skiltyse tik tokias žinias, kurios jai patiko, ko ji troško, o ne tai, kaip iš tikrųjų ten klostėsi dalykai.

1917 metų pradžioje Amerikoje dar tebe gyveno ir dirbo V. Kapsukas. Tuoju po Vasario revoliucijos, JAV lietuvių socialistinėje spaudoje pasirodė atsišaukimas, kurį pasirašė jis pats, L. Prūseika ir V. Rudaitis, kaip "Lietuvos Socialdemokratų partijos atstovybė Amerikoje". Atsišaukime buvo prašoma aukų Rusijos revoliucijai remti.

"Rusijos revoliucija nepasibaigė", skaitome atsišaukime, "o tik dar prasidėjo. Ji veikiausiai greitu laiku persimes ir į kitas

kariaujančias valstybes (Vokietiją ir kitur)... Dėl to, draugai darbininkai ir darbininkės, visi, kuriems rūpi darbininkų klasės reikalai, kuriems rūpi atsikratyti tomis baisiomis skerdynėmis (imperialistinio karo — R. M.), kuriems tikrai rūpi Rusijos, Lietuvos ir kitų šalių laisvė, skubinkitės į talką Rusijos revoliucijai..."

Telegramos iš Rusijos, daugiausiai iš Petrogrado, skelbė, jog gatvių demonstracijose vyravo tokie šūkiai: "DUONOS, TAIKOS, LAISVĖS".

Kaip visa tai pasiekti? Kaip gauti? Kokiu būdu tie, kurie tokius lozungus demonstracijose kelia, juos įvykdys? Į šiuos klausimus aiškaus, gerai suvokiamo atsakymo nežinojome. Tuo metu marksistinės — lenininės literatūros lietuvių kalba čia neturėjome. Maža jos buvo ir anglų kalba, o be to, Amerikos lietuviai daugiausia čia buvo naujokai, dar neturėjo progos išmokti anglų kalbos.

Atmenu, South Bostone socialistai buvo sušaukę mitingą, kad apsvarstyti "Rusijos revoliucijos eigą". Kilo karštų diskusijų. Visiems buvo aišku: Revoliucijos uždavinys — baigti karą. Tai nebuvo, beje, labai painus klausimas: karą baigs ir viskas bus gerai. Bet kaip su duona, kaip su laisve, kaip su žeme? Atsistoja vienas prasitrynęs socialistas ir sako:

— Rusijos revoliucija paseks Paryžiaus Komunos pavyzdžiu.

— O kas ta Paryžiaus Komuna? Ką ji atliko? — kyla balsai iš klausytojų.

Kalbėtojas tiksliai atsakyti į klausimą nebepajėgia.

— Leninas parodys kelią! — kažkas įsiterpia.

— Darbininkai žino, ko jie nori, ir jie tai padarys! — sako dar kažkas iš publikos.

Mitingas baigėsi tuo supratimu: remkime kovotojus prieš buržuaziją, padėkime Rusijos

revoliucijos dalyviams, kad jie kuo greičiau- siai baigtų imperialistinį karą Europoje.

Amerikos lietuviškieji klerikalai — kunigai ir jų klapčiukai — kurie per ilgus metus garbino ir dievino carinę santvarką, kurie meldėsi už visą Romanovų giminę, pradėjo giedoti iš kitokių gaidų. Supratę, jog Rusijoje carizmas daugiau neviešpataus, Lietuvos liaudies nebeengs, ėmė skelbti, kad Lietuvai geriausia bus "prisiglausti" prie kaizerinės Vokietijos. Ji esanti "kultūriška" ir lietuviams tegali tik padėti apsišviesti. Tokias giesmes pradėjo giedoti ir kunigai Bartuška, Augustaitis, Kemėšis, Bučys.

Tautininkai, ilgai bliovę unisonu su Yčais ir kitais carberniais, taip pat pakeitė savo gaidas. Tik visai neseniai p. Yčas, Dūmoje nuolankiausiai kalbėjęs, jog caro pradėtas karas esąs "šventas", būk Lietuva po karo gausianti iš carizmo malonių — net ir autonomiją, dabar jau pradėjo agitaciją už "nepriklausomybę". Tautininkai ir klerikalai pradėjo rinkti iš žmonių aukas visokioms kelionėms po Europos sostines. Zujo klerikalai, zujo ir tautininkai vis "vardan tos Lietuvos". Klerikalai ilgainiui pradėjo ieškoti Lietuvai germaniško kraujo karaliaus.

Lietuvių Socialistų sąjungoje pasireiškė griežtas nuomonių skirtumas. Grigaičiai ir į juos panašūs rėkė už tai, kad Rusija tęstų caro valdžios pradėtą imperialistinį karą. Žiūrėkite, sakė jie, net ir tokie įžymūs Rusijos socialdemokratų vadovai, kaip "Čcheidzė", Sokolovas, Ceretelis (menševikai) stoja už tai, kad Rusija tęstų karą...

Lietuvių Socialistų sąjungos vadovybė, kuriai pritarė tūkstančiai lietuvių darbininkų, griežtai stojo prieš menševikišką politiką. Ji teigė, jog Lietuvos ateitį išspręs patys tos šalies darbo žmonės, o mes šiandien turime telkti jėgas ir kovoti prieš imperialistinį karą.

1917 m. balandžio 1 d. Brooklyne įvyko darbininkų kairiųjų organizacijų atstovų konferencija. Ji davė toną Amerikos lietuviams darbininkams Rusijos Revoliucijos atžvilgiu.

"Mes pasipiktinę," skelbė rezoliucija, "atmetame Rusijos buržuazijos pastangas užgniaužti revoliucijos laimėjimus ir, pačiu-

pus į savo rankas valdžią, toliau tęsti nedoriausią ir kruviniausią imperialistinį karą. Mes pasmerkiame tuos socialistus, kurie palaiko tą buržuazinę valdžią ir karo tęsimą...

Užtat mes visomis spėkomis pasižadame remti tą revoliucinį Rusijos judėjimą, remti materialiai ir moraliai tarptautinius revoliucinius Rusijos ir Lietuvos socialdemokratų, kurie atmeta bendradarbiavimą su buržuazijos partijomis, visokius "diplomatijos" ir politikierių kelius, ir kurie skelbia karą karui, o ne jo palaikymą..." ("Naujoji Gadynė" num. 4, 1917).

Tų pačių metų gegužės mėnesį V. Kapsukui išvykus į Rusiją, revoliucinis darbas buvo tęsiamas pradėtąja kryptimi. K. Vidikas-Tauras atliko didelį darbą ideologiniame kairiųjų socialistų fronte.

Prieš išvykdamas į Rusiją, V. Kapsukas rūpinosi Lietuvos ateitimi. Tarp kitko jis sakė draugams:

— Karas baigsis. Lietuvoje įvyks revoliucija, kursis socialistinė santvarka. Bet ten stokos išsilavinusių, politiškai apsišvietusių žmonių, veikėjų, sugebančių darbą dirbti. Kviesime gerus veikėjus iš Amerikos, kad jie grįžtų ir stotų darban.

V. Kapsukas su V. Paukščiu-Čibiru sudarė sąrašą apie 50 Amerikos lietuvių, kairiųjų socialistų, kurie, ištikus reikalui, turėtų grįžti į Lietuvą dirbti.

Mačiau pas V. Paukštį minėtą sąrašą — vis tai buvo vardai daugiausia tų lietuvių socialistų, kuriuos V. Kapsukas spėjo pažinti asmeniškai, kuriais jis labiausiai pasitikėjo.

Atėjo vis daugiau žinių apie tai, kad revoliucijoje Lenino vadovaujamų bolševikų įtaka vis stiprėjo ir stiprėjo.

II

Jau 1917 metų pradžioje buvo aišku, kad Jungtinės Valstijos bus įtrauktos į karą.

Kol jis nebuvo paskelbtas, vyko daug socialistų mitingų. Jie svarstė, ką darysime, kai Vilsonas paskelbs Vokietijai karą? Į mitingus rinkdavosi daug jaunų žmonių socialistų žodžiui išgirsti. Jauni vyrai gerai suprato, kad, karui kilus, juos šauks į kariuomenę ir siųs į Prancūziją kariauti — "kaizeriui mušti". Kodėl jie turėtų eiti į karą? Už ką jie

turėtų guldyti savo galvą? Daugelis jų atbėgo Amerikon kaip tik dėl to, kad išvengtų carinės Rusijos kariuomenės.

Kai karas dar nebuvo paskelbtas, nemaža socialistų kalbėtojų buvo labai drąsūs karo priešai. Atsimenu, viename didžiuliame socialistų sušauktame mitinge Worcesteryje, kalbą sakė "Keleivio" redaktoriaus padėjėjas J. B. Smelstorius. Ir ko jis neprikalbėjo! Priėjęs prie būsimojo karo, kalbėtojas drąsiai ir atvirai sakė:

— Kas nenorės kariauti, tegu stoja į Amerikos Socialistų partiją. Ar matote šitą raudoną partijos narystės knygutę, — kalbėtojas, ištraukęs iš kišenės, ją demonstravo. Kai jus pašauks į kariuomenę, parodysite tokią knygutę ir jūsų neims... Kurie nenorite kariauti, stokite į Lietuvių Socialistų sąjungą! Atmenu, tą pačią dieną 20—30 jaunų vyrų įsirašė į LSS 40-ąją kuopą Worcesteryje.

Tų pačių metų balandžio mėnesio pirmomis dienomis JAV Kongresas paskelbė Vokietijai karą. O balandžio 7 dieną St. Louis mieste įvyko Amerikos Socialistų partijos nepaprastas suvažiavimas. Jis svarstė, ką socialistai turį daryti, kaip reaguoti į naują padėtį. Po ilgų ir nuobodžių diskusijų suvažiavimas priėmė rezoliuciją, raginančią socialistus ir visus amerikiečius visomis galimomis priemonėmis kovoti prieš karą, jį boikotuoti. Kaip kovoti? Rezoliucija aiškiai nenurodė, o tik skatino šaukti protestų mitingus, rinkti peticijas ir siųsti valdžiai. Deja, po suvažiavimo ne vienas tų, kurie balsavo už rezoliuciją, stojo "tėvynės ginti", o kiti — "sėdėjo ant tvoros". Tik nedidelis skaičius Socialistų partijos vadovų kovojo prieš karą.

Tokie buvo V. E. Debsas, Charles E. Ruthenbergas, kuris vėliau, išleistas iš kalėjimo, buvo vienas JAV Komunistų partijos kūrėjų ir vadovų, ir kiti.

Kai buvo pradėtas jaunų vyrų surašinėjimas karui, tūkstančiai lietuvių darbininkų atsisakė registruotis. Tokius buržuazinė spauda apšaukė "sliakeriais", tinginiais ir dykūnais. Vieniems jų pavyko per visą karo metą išsislapstyti, nestoti kariuomenėn, kitus valdžios organai sučiupo, aprenge kario uni-

forma ir pasiuntė Prancūzijon, į frontą. O kai kuriuos, griežtai atsisakiusius stoti į armiją, siuntė į kalėjimus.

Buržuazinė spauda propagandai naudojo Rusijos revoliuciją. Žiūrėkite, skelbė ji, Rusijos revoliucijos vadovai — Lvovai, Gučkovai, Miliukovai, o vėliau Kerenskiai, nuvertę carinę valdžią, įkūrė demokratiją, tęsiau karą prieš teutonus, mūsų bendrus priešus. Padėkime jiems sumušti kaizerinę Vokietiją...

Kovotojai prieš karą skelbė:

— Miliukovai ir Kerenskiai yra imperialistų tarnai. Vokietijos Socialdemokratų partijos vadovai — Šeidemanai ir kiti — yra žmonių priešai! Mes su Debsu, su Leninu, su Liebknechtu; mes su Petrogrado Darbininkų ir kareivių atstovų taryba, kuri griežtai pasisakė už taiką, už duoną, už laisvę!..

V. Debsas buvo pasiūstas į kalėjimą dėl to, kad jis atvirai kovojo prieš karą. Atsidūrė kalėjime ir Charles Ruthenbergas ir kartu su juo kiti devyni kairieji Clevelando socialistai. Daug IWW veikėjų buvo suimta, teista ir įkalinta. Rockforde, Ill., apie 117 socialistų ir aidoblistų buvo įkalinta — nuteisti vieneriems metams kalėti. Vyko areštai ir karo priešų kalinimai Detroite, Philadelphijoje, Niujorke ir kituose miestuose.

Tačiau, bene baisiausias dalykas įvyko Bostone. To miesto Socialistų partijos rajonas ruošė antikarinę demonstraciją. Ruošta ji buvo legaliai, gavus miesto administracijos leidimą. Ji buvo rami, tvarkinga.

Staiga demonstrantus užpuolė kareiviai, jūreiviai ir policija. Pradėjo mušti, daužyti, draskyti nuo demonstrantų rūbus — ypatingai nuo moterų. Plėšė vėliavas ir iškabas, daužėsi į visas puses buožėmis ir kitokiais ginklais.

— Jūs bolševikai, jūs kaizerininkai, jūs — Amerikos priešai, — pylėsi žodžiai iš užpuolikų nasrų.

To neužteko. Užpuolikai įsiveržė į vietos Socialistų partijos rajono raštinę ir pradėjo "darbuotis": laužė, daužė, triuškinė baldus. Knygas ir archyvus mėtė pro langus į gatvę ir čia degino. Tai buvo pogromas, kokio Amerika ligi tol, gal būt, nebuvo mačiusi.

Šviesa, No. 4, 1967

Bet šiuo košmaru valdančioji klasė nepalaužė karo priešininkų valios. Bostonas buvo ir per kurį laiką pasiliko kovingu miestu.

Vis populiarėjant Darbininkų ir kareivių taryboms Rusijoje, P. Grigaitis sugalvojo, kad reikia ir čia tarybas kurti. Jis jautė, jis matė, kad LSS nariai — jų milžiniška dauguma — jo politikos neseka ir neseks. Manė įkurs tokią organizaciją, į kurią bus galima žmones įtraukti ir vedžioti juos už nosies, kaip jis nori.

Tuo būdu Čikagoje ir buvo įkurta "Amerikos lietuvių darbininkų taryba", su aiškia oportunistine programa. O kad būtų galima daugiau mažai galvojančių žmonių į "tarybą" įtraukti, P. Grigaitis pastatė jos priešakin gan žinomus ir gerbiamus žmones: poetą Kl. Jurgelionį, A. Lalį ir net rašytoją Juliją Žymantienę-Žemaitę, tuomet gyvenusią pas savo sūnų Čikagoje.

Bet nieko iš to neišėjo. Greit šis padarynys buvo pavadintas tik "Čikagos lietuvių darbininkų taryba". Po metų ši taryba sušaukė savo konferenciją Čikagoje, kurios metu buvo iškeltas šūkis: "Šalin kaizerišką Lietuvos nepriklausomybę!" — vis tam, kad nubovytų kairesnių pažiūrų lietuvius darbininkus. Darbar dalis tų, kurie 1918 metais iškėlė obalsį "Šalin kaizerišką Lietuvos nepriklausomybę", tapo dideliais "Lietuvos vadautojais"...

Po kelerių metų menševikiška taryba mirė natūralia mirtimi.

III

JAV Kongresas 1917 metų spalio 6 dieną praleido įstatymą, griežtai nukreiptą ypatingai prieš neanglišką spaudą Jungtinėse Valstijose. "Susisiekimo su priešu aktas" — taip buvo pavadintas šis įstatymas.

Tai buvo cenzūros įstatymas, kokio Amerika ligi tol nebuvo mačiusi. Pagal jį, neangliškoji spauda turėjo versti į anglų kalbą kiekvieną straipsnį, kiekvieną žinutę, kuri lietuvių karą arba tarptautinius reikalus, tarptautinę politiką. Šiandien asmuo, paėmęs ano meto, sakysime, "Laisvę", pamatys, kad prie kiekvienos žinėlės ar straipsnio, kur liečiamas karas bei tarptautinė politika, yra pridėta:

"True translation filed with the postmaster... as required by the Act of October 6, 1917".

Išspausdintą laikraštį vežant į paštą, su juo buvo vežami ir vertimai į anglų kalbą. Pašto pareigūnai tikrindavo, ar viskas atlikta, kaip įstatymas reikalauja. Jei ne — laikraštis grąžinamas arba sunaikinamas. Kiekvieno miesto pašto viršininkas buvo spaudos cenzorius. Jis turėjo teisę nesiųsti laikraščio skaitytojams, jis turėjo teisę jį uždaryti. Leidėjai, žinoma, galėjo eiti į teismą, reikalaujant "spaudos laisvės" teisių, bet kol teismo procesas įvyks, laikraštis bus pasmaugtas.

Vilsonianė demokratija, tokiu būdu smogė baisų smūgį ypatingai neangliškojai spaudai. Reikėjo redakcijose turėti vertėjus, bet vargingoji spauda to padaryti nebegalėjo. Vertimus į anglų kalbą mūsų redakcijos sprendė tokiu būdu: išsikirpdavo iš buržuazinės spaudos anglų kalba žinias, jas sutrumpindavo, išversdavo į lietuvių kalbą ir spausdindavo. Iškarpas suklijuodavo ant popieriaus lapų ir įteikdavo pašto viršininkui, kaip vertimus. Dėl to ano meto mūsų spaudoje tilpusios žinios buvo, sakyčiau, labai skurdžios.

Problema su straipsniais buvo kur kas painesnė. Redakcijos negalėjo spausdinti daugelio darbininkų pasisakymų apie revoliuciją Rusijoje tik dėlto, kad nebuvo kas juos išverčia į anglų kalbą. Patys redaktoriai vengė dažnai rašyti tarptautinėmis temomis kaip tik dėl tos pačios priežasties, o ir dėl paties laikraščio likimo: parašysi atviriau, pašto viršininkas gali uždaryti laikraštį; išlaikyti laikraštį buvo visų svarbiausia.

Buvo tuomet pasmaugti kai kurie neangliški laikraščiai, buvo laikinai, per karo metą, kai kuriems laikraščiams atimtos antros klasės teisės — papiginto siuntinėjimo paštu teisės.

Niujorke pašto viršininkas atėmė antros klasės siuntinėjimo teises vokiečių socialistų dienraščiui "Volkzeitung" už tai, kad jis atsisakė savo skiltyse skelbti karo bonus, karinės paskolos reklamas.

Dienraščiui "Milwaukee Leader" atėmė antros klasės siuntinėjimo teises dėl to, kad jis apskritai buvo nusistatęs prieš Amerikos įvėlimą į karą.

Taip pat buvo atimtos antros klasės teisės vengrų laikraščiui "Elore",ėjusiame Niujorke.

Tas pats buvo padaryta su rusų kalba dienraščiu "Novy Mir" Niujorke.

Buvo pasmaugta keletas IWW laikraščių,ėjusių anglų kalba. Kibo paštas ir prie dienraščio "New York Call".

Vėliau, kaip žinia, buvo uždarytas ir LSS laikraštis "Kova", nors dėl to, galimas daiktas, buvo kalti ir patys redaktoriai, kad nesisistengė laikraštį išgelbėti.

"Auroros" šūvių aidai Ameriką pasiekė lapkričio 8 dieną.

— Kerenskiio valdžia nuversta; Kerenskis pabėgo, nežinia kur. Darbininkų ir kareivių tarybos paskelbė Rusiją tarybine socialistine respublika. Leninas atsistojo valdžios priešakyje...

Tokios ir panašios antraštės marguliavo buržuazinėje spaudoje viršum telegramų, atėjusių iš Petrogrado.

Kiekvienas galvojantis žmogus suprato, kad po lapkričio 7 dienos pasaulis jau nebebus toks, koks buvo ligi tol.

IV

Spalio revoliucija išsprendė tuos klausimus, kuriais daugelis darbininkų iki tol rūpinosi, dėl kurių sielojosi, bandydami surasti atsakymą, kas ir kaip bus toliau.

Proletarinė Rusijos revoliucija, vadovaujama genialaus Lenino, išsprendė ir taikos, ir duonos, ir žemės, ir laisvės, ir mokslo klausimus per keletą dienų. Taip, o ne kitaip, turi būti! Ir bus!...

Spalis suteikė žmonijai naują humanizmo sąvoką, atidarė vartus į ligi tol neregėtus negirdėtus plotus žemėje ir visoje visatoje.

Kiekvienas galvojantis darbininkas, nežiūrint, kur jis begyveno, pasijuto visa galva aukštesnis, didesnis ir galingesnis. Jo žvilgsnis į savo ir viso pasaulio ateitį buvo kupinas vilčių, kad išnaudojiška kapitalistinė santvarka, nešanti milijonams skurdą, pažeminimą, karus, prapultį, egzistuos neilgai, kad pasaulio milijonai pavergtų ir išnaudojamų klasių ir pavergtų tautų išsivaduos, kaip išsivadavo Rusijos išnaudojamieji.

Po Lapkričio Septintosios Amerikos lietuviuose vyko didelis sujudimas, nors laikai čia buvo sunkūs, — karo metai, viešai masiškai pasireikšti nebuvo lengva.

Nesnaudė, žinoma, ir priešas. Buvo paleista baisi antitarybinės propagandos mašina. Buvo skelbta, esą Leninas parsidavęs Vokietijos kaizeriui, esą Tarybų Rusija, kai sudarys taiką su Vokietija, taps pastarosios kolonija. Melams, šmeižtams, siunčiamiems prieš spaudoje bolševikų adresu, nebuvo nei galo nei krašto. Bet tai nesulaikė masių nuo prijautimo Spalio revoliucijai.

Sulaikius laikraštį "Kovą", kairieji lietuviai socialistai tuojau pradėjo leisti lapelius, brošiūras apie Spalio revoliuciją. Išleido Markso ir Engelso "Komunistų manifestą", Lenino "Valstybę ir revoliuciją" ir daugelį kitų marksistinių veikalų, juos platino, ragindami darbininkus skaityti, šviestis, kurti savitarpio lavinimo ratelius, kad geriau suprastų Spalio revoliucijos esmę, kad gerai įsisąmonintų visa tai, ką revoliucija atliko, atlieka ir atliks.

Į JAV pažangiųjų lietuvių vadovaujančias gretas įstojo nauji jaunų žmonių kadrai, kilusieji iš darbininkų, spėję politiškai apsišviesti. Pilni energijos ir ryžto, visomis jėgomis jie dirbo, kovojo, organizavo ir švietė mases, ragindami jas nepasiduoti prieš — menševikų, klerikalų, tautininkų — propagandai.

Rusijoje virė pilietinis karas. Užsienio imperialistai siuntė į Rusiją savo kariuomenių dalinius revoliucijai slopinti; jie visokiais būdais padėjo Denikinams, Vrangeliams ir kitiems kontr-revoliucionieriams pulti revoliucinę Rusiją, žlugdyti tai, ką darbo žmonės iškovojo.

TSKP Centro Komiteto tezėse skaitome:

"Sunkią kovą su ginkluotomis imperializmo ir baltagvardiečių jėgomis tarybiniai darbininkai ir valstiečiai kovojo tarptautinio proletariato, viso pasaulio darbo žmonių broliškai remiami. Daugelyje šalių buvo kuriami komitetai "Šalin rankas nuo Tarybų Rusijos". Masinis judėjimas jaunai Tarybų respublikai remti sukaustė tarptautinio kapitalo veiksmus. Pilietinio karo frontuose Raudonosios Armijos

eilėse kovėsi vengrai, lenkai, serbai, bulgarai, čekai, slovakai, vokiečiai, suomia, kinai, korėjiečiai, kitų tautų atstovai. Internacionalinis darbo žmonių solidarumas buvo istorijos patikrintas socialistinės revoliucijos ugnyje".

Nebuvo didesnio Amerikoje darbininkų mitingo, kuriame nebūtų buvęs iškeltas šūkis "Šalin rankas nuo Tarybų Rusijos!"

O kai įsikūrė Tarybų Sąjunga, Amerikos darbininkai kiekviena proga kėlė lozungus: "Pripažinti Tarybų Sąjungą!" Ir tai buvo padaryta!

Imperialistams užgniaužus pirmąją proletarinę revoliuciją Lietuvoje, Amerikos lietuvių darbininkai buvo giliai įsitikinę — ir tai visur viešai skelbė, — jog šis pralaimėjimas — laikinas. Ateis diena, kai bus pasiekta tai, ko nebuvo galima pasiekti 1918 — 1919 metais. Ir jie neklydo: jau dvidešimt septyneri metai, kai mūsų gimtoji žemė gyvena socialistinėje santvarkoje.

Baigiu rašyti šias prieš penkiasdešimt metų vykusią Amerikoje istorinių veiksmų prisiminimų ir minčių pabiras nepaprastai svarbiu skyreliu, paimtu iš TSKP Centro Komiteto tezių:

"AUKŠTAI IŠKĖLUSIOS VIRŠUM PASAULIO DIDŽIOJO SPALIO ĮŽIEBTĄ SOCIALIZMO DEGLĄ, TARYBINĖ LIAUDIS, LENINO PARTIJA ATVĖRĖ NAUJĄ PASAULINĖS ISTORIJOS EPOCHĄ. SOCIALIZMAS, XIX AMŽIUJE IŠ SVAJONĖS PAVIRTĖS MOKSLU, XX ŠIMTMETYJE, NUGALĖJUS DIDŽIAJAI SPALIO SOCIALISTINEI REVOLIUCIJAI, TAPO MILIJONINIŲ DARBO ŽMONIŲ: MASIŲ SOCIALINE-POLITINE PRAKTIKA."

Redakcijos pastaba

Šis drg. Rojaus Mizaros straipsnis buvo parašytas Spalio Revoliucijos penkiasdešimtmečio proga ir dieną prieš mirtį pasiųstas Vilniaus "Tiesai". Tai ir buvo jo paskutinis straipsnis. Mes straipsnio nuorašą radome jo rašomojo stalo stalčiuje.

E. MIEŽELAITIS

Nestatau sau paminklo iš vario,
Saltą žvilgsnį įrėmęs į dangų.
Aš iš tėvo, rūstaus proletaro,
Palikimą gavau — porą rankų...

Aš iš tėvo gavau balso plieną,
Ir iš motinos — sopančią širdį...
Ir anksti nerami mėnesiena
Mane ilgesiu sunkiai nugirdė...

Rankos tiko uždirbti man duonai,
O širdis — laimės geisti ir kaisti,
Ir dainas uždainuoti raudonai
Revoliucijos mūsų pašvaistei...

Ir dabar mano dainos pritvinko
Mėnesienos ir griaudžiančio vėjo.
Ir krauju dainose darbininko,
Ir artojo dalia išsiliejo...

Aš dainuosiu, kaip tėvas man liepė,
Kai liūdnei fabrikai kartą užė,
Kad žiedais darbininko palėpė
Pasipuoštų raudonai gegužy...

Jei kovodamas krisčiau už gražią,
Už geresnę, už didelę dalį,
Jūs pakaskit mane ten nunešę —
Į tą priemiestį, tylų ir žalią...

Aš kaip vienas iš daugelio lapų,
Nuraškytų audros, žemėj pūsiu.
Oš vėjeliai subėgę ant kapo
Iš visų keturių žemės pusų...

Nestatau sau iš vario paminklo,
Saltą žvilgsnį įrėmęs į dangų.
Bet, kol gyvas, dainos tarsi ginklo
Nepaleisiu, nelaukit, iš rankų...

PAŽANGAI SKIRTAS GYVENIMAS

P. Ulevičiaus šešiasdešimtmetį pažymint

ANTANAS VAIVUTSKAS

Tarybų Lietuvos visuomenė plačiai pažymėjo, nuoširdžiai pagerbė revoliucinio judėjimo veterano, kultūros veikėjo Prano Ulevičiaus 60-ąsias gimimo metines.

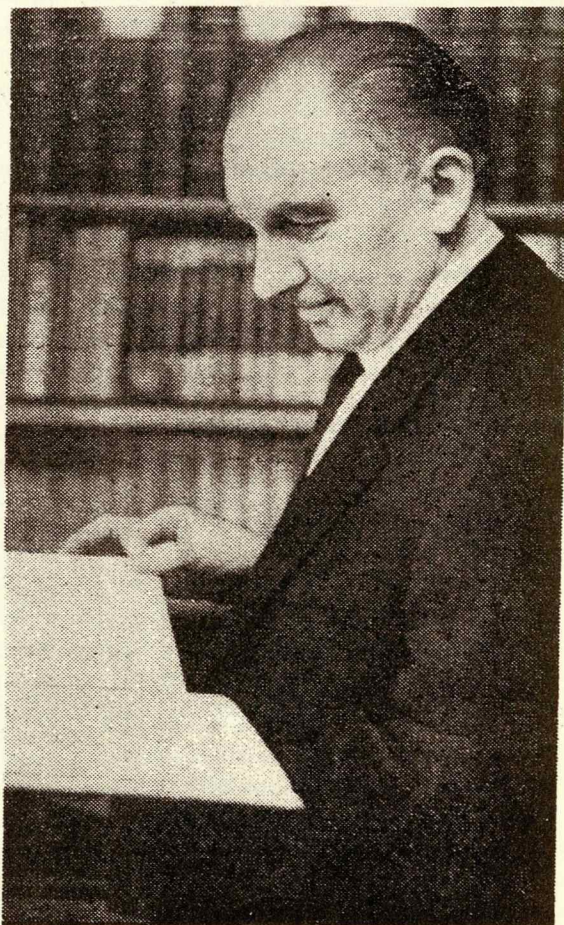
Šiam žmogui iš tiesų teko daug ką matyti, iškentėti begalę kančių, pažeminimo, patirti keletą valstybių policijos žiaurumus, kalėti įvairiuose kalėjimuose... Bet niekur ir niekada jis nepalūžo. Ir niekada nesusvyravo dėl savo pasirinkto kelio, dėl savo kilnių idėjų, kurioms propaguoti ir ginti jis paskyrė savo jaunas dienas, savo brandų gyvenimą, taurią širdį.

Šiandien norom nenorom P. Ulevičiaus atminty atgyja daug reikšmingų jo gyvenimo epizodų. Tai dešimtį metų trukęs revoliucinis pogrindis, pradėtas 1920 metais Vilkaviškio apskrityje, kai jam tebuvo vos trylika metų amžiaus.

1924 m. P. Ulevičius įstoja į komjaunimo kuopelę, susiorganizavusią Šūkliuose (Žaliosios valsčiuje). Už pažangios literatūros platinimą 1925 m. Praną suima Vilkaviškio politinė policija, tardymų metu žiauriai kankina, net ir elektros srove. Iš Vilkaviškio kartu su kitais politiniais kaliniais, jis perkeliamas į Kauno sunkių darbų kalėjimą. Čia susipažįsta su Rapolu Čarnu, Ignu Gaška, Liūdu Adomasku ir kitais.

Tais pačiais metais komjaunimo kuopelės (jos sekretoriumi buvo išrinktas P. Ulevičius) pastangomis Šūkliuose buvo įkurta pažangi jaunimo draugija "Spindulys". Draugija kaimo jaunimo tarpe organizavo paskaitas, meno saviveiklos spektaklius, populiariojo pažangaus turinio literatūrą. 1926 m. fašistams užgrobus valdžią, "Spindulio" draugija buvo uždaryta.

Persekiojimai, areštai nesiliauja. Plečiasi kalėjimų "geografija". Be Vilkaviškio,

Pranas Ulevičius

M. Baranausko nuotr.

Kauno, P. Ulevičiui tenka kalėti Marijampolės kalėjime, vėliau, 1928 m. (jo įstojimo į Lietuvos kompartiją metais) už nelegalų Lietuvos-Vokietijos sienos perėjimą uždaromas Stalupėnų kalėjime. Tačiau Raudonosios pagalbos padedamas, jis gauna leidimą gyventi Vokietijoje. Čia jis tampa knygnešiu. Pro Kybartus uždraustą literatūrą gabena į Lietuvą... Ir vėl Pilakalnio, Karaliaučiaus, Berlyno kalėjimų grotos...

Pavojų, kančių keliai nesibaigia. Bet tai Prano nesulaiko nuo kovos už šviesų darbo žmonių rytojų. Jis nuvyksta į Liuksemburgo kunigaikštystę, dažnai lankosi Prancūzijos Vilerupto mieste, lietuvių tarpe platina spaudą. Prancūzų žandarai jį suima ir ištremia į Liuksemburgą. Pastarosios valstybėlės policija Praną sugrąžina Prancūzijon. O prancūzai jį vėl perduoda vokiečiams. Pagaliau vienoje Hamburgo laivų bendrovėje P. Ulevičius gauna darbo vertėju ir išplaukia į Pietų Ameriką.

S Buenos Aireso uostą 1930 metais įplaukė vokiečių transatlantinis laivas. Jame jūrininku vertėju dirbo P. Ulevičius. Jis išėjo iš laivo pažiūrėti miesto ir...nebegrižo. Tolesniu jo likimu pasirūpino "Rytojaus" redakcijos darbuotojai. Nuo tada mums, gyvėnusiems Pietų Amerikoje, ir yra žinoma P. Ulevičiaus tikrai vaisinga veikla Argentinos pažangiajame judėjime, ypač organizuojant ir leidžiant lietuvių imigrantų darbininkų spaudą.

Su Prano kelione per Atlantą tarytum turėjo baigtis tos nerimastingos dienos ir naktys. Tačiau čia gyvenimas ir kova taip pat pareikalavo naujų išmėginimų.

Argentinoje daugiausia savo jėgų jis skiria lietuvių pažangiajai spaudai. Po to, kai reakcininkai sunaikino "Rytojų", jis, kartu su Antanu Tamošiūnu, suorganizavo pagrindinę spaustuvių ir rinko bei redagavo "Tiesos žodį". Po aštuonių mėnesių šią spaustuvių policija susekė. Ulevičių ir Tamošiūną areštavo. Sunkūs jiems buvo tardymai, kankinimai, vėliau — liūdnai pagarsėjęs Vilja Devoto kalėjimas, bado streikai.

Išėjęs iš nelaisvės, P. Ulevičius redaguoja atgaivintą "Rytojų", netrukus, reakcijai įsisiautėjęs, dar kartą su šiuo laikraščiu eina į pogrindį. Tikrai 1934 m., Argentinos pažangiesiems lietuviams pavedus, jis įkūrė legalų žurnalą "Dabartį" ir jį redagavo iki pat išvykimo į Ispaniją. Argentinoje P. Ulevičius taip pat palaikė glaudžius ryšius su vietos gyventojų pažangiomis organizacijomis, su kitų valstybių lietuvių kolonijomis.

1937 m. pradžioje, įsiliepsnojus karui Ispanijoje, P. Ulevičius su grupe savanorių išvyko padėti ispanams respublikonams, kovojantiems prieš falangistus ir užsienio fa-

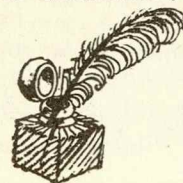
šistinius įsibrovėlius. Ispanijoje jis įstojo į XIII internacionalinę brigadą, kiek vėliau buvo perkeltas į Listerio XI diviziją vertėju. 1938 m. susirgęs evakuojamas į Paryžių, kur gyvendamas bendradarbiavo JAV ir Pietų Amerikos pažangiojoje lietuvių spaudoje ("Laisvėje", "Vilnyje", "Darbe", "Momente"). Po kelių mėnesių Paryžiuje jis buvo suimtas ir įkalintas Giurso koncentracijos stovykloje.

1941 m. P. Ulevičius sugrižo į Tarybų Lietuvą, tačiau dirbti "Tiesos" redakcijoje teko neilgai. Įsiveržė hitlerinės ordos, prasidėjo karas. P. Ulevičius pasitraukė į Tarybų Sąjungos gilumą, kovojo 16-osios Lietuviškosios šaulių divizijos gretose.

Pokario metais jis vadovavo trims knygų leidykloms, tuo pat metu studijavo ir 1953 m. baigė aukštąjį mokslą. 1959 m. parašė knygą "Pietų Amerikos lietuviai" (apie Pietų Amerikos lietuvių veiklą jis parašė ir apgynė disertaciją istorijos mokslų kandidato laipsniui įgyti). Be daugelio kitų vyriausybinių apdovanojimų, P. Ulevičiui 1965 m. suteiktas Lietuvos TSR nusipelnusio kultūros veikėjo garbės vardas. Nuo 1958 m. iki šių dienų P. Ulevičius eina "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojo pareigas.

Retas kuris iš dabarties kartos visuomenės veikėjų nuėjo tokį prasmingą, šlovingą kovos, triūso, pasiaukojimo kelią, kaip mūsų brangus jubiliatas. Šiandien jis teisėtai gali didžiulis, pažvelgęs į šiuos garbingai žengtus šešiasdešimt gyvenimo žingsnių. Jau daug pergyventa, daug pasiekta, daug svajota. Bet prieš akis taip pat dar daug pradėtų ir sumanytų darbų. Jubiliejaus akimirka iš visos širdies linkime sveikatos, jaunatviškos — kaip ligi šiol — nuotaikos, sėkmės.

Esame tikri, kad šito jam linki ir visi jo draugai bei bičiuliai ne tik Lietuvoje, bet ir tolimuose užsienio kraštuose.

ALGIMANTAS BALTAKIS

Iš knygos „POŽEMINĖS UPĖS“

SIDABRINĖS VESTUVĖS

Tarybų Lietuvos dvidešimtpenkmėčiui

Tai mano pirmas tikras jubiliejus.
Aš jį sutikti šventiškai ruošiuos, —
Kiek leidžia upės gruntas, pagilėjęs
Ir praplatėjęs žvilgsny ir pečiuos.

Griežtai patikrinęs širdies archyvą,
Sudeginęs priplėkusius lapus,
Palikęs tai, kas brangu ir kas gyva,
Kam dar negreit keliauti į kapus.

Nors tu ne tik mane mylėjai, mudu
Vis viena buvome gera pora.
Aš tavo galvą padabinsiu rūtom,
Ir tavo akys švies man lyg aušra.

Žodžius pačius švelniausius tau kalbėsiu,
Nes tu likai jauna, likai puiki!
Ir, žvelgdamas į tavo veidą šviesų,
Aš netikiu, kad dvidešimt penki

Praėjo metai nuo sužadėtuvių,
Nuo tos atmintinos, džiugios dienos,
Kai mes iš kumetynų ir dirbtuvių
Išėjom tau parnešti dovanos

Apie kurią pašiūrėje svajojai,
Pažeminta, beteisė, alkana.
Tau laisvę, brangiai pirktą, dovanojom,
Ir buvo tai vestuvių dovana

Gyvent pradėjome abu iš naujo.
Ir ligi šiol mes likom artimi.
O buvo visko. Ašarų ir kraujo,
Kai mes gesinom ugnį ugnimi. . .

Te visados dangus išlieka grynas!
Te nuo kančių tau nenusvirs galva!
Atšoktos bus vestuvės sidabrinės
Su tavimi, Tarvū Lietuvos!

Ir jeigu aš auksinių nesulauksiu,
Žinau — kiti atšoks jas už mane.
O deimantas ateis pakeisti aukso. . .
Ir taip — kol plauks vanduo mūs Nemune. . .

SĖJA IR PIŪTIS

Sunku tikėt vienos dienos herojais.
Ateina greitai jie, nueina dar greičiau.
Ir jų šlovė bematant išgaruoja
Drauge su panegirikom. . . Tačiau

Tą biaurią košę, vakar užmaišytą,
Išsrėbt nelengva. . . Ilgisi šalis
Rimtos veiklos, o ne kvailių varžybų,
Kur svaidomas žmogus — lyg kamuolys.

Ne kartą mokyti, sparnus apsvilę,
Mes neskubame išvadų daryt.
Kokti mums pažadų gražių idilija
Ir amžinas atidėliojimas — poryt.

Todėl be triukšmo, be reklamos išankstinės
Mes dirbam rankomis, protu ir širdimi.
Pažinę tikrą kainą duonos kasdieninės,
Mes tikim ne sėja, o piūtimi.

KARTŲ ESTAFETĖ

Perkūnais griaudėm iš tribūnų,
Į ugnį lindome pirmi.
Mes keikėme kitų rambumą,
Dabar mes patys keikiami.

Mes patys tapom šeiminkais
Savos dalios, kitų lemties.
Už jauną žmogų atsakingas,
Net jo neprašomas, jauties.

Skubi jaunam suteikt pagalbą,
Parodai kelią jam ranka,
Užmiršdamas, kad savo galva
Galvot — kiekvieno pareiga.

Tu jaudinies, kai jis išsprūsta
Iš tavo įkyrios globos.
Ir tau širdis krauju paplūsta
Nuo geltonsnapijo pašaipos.

Pražus, galvoji, be manęs jis,
Suklups, ne tuo keliu pasuks.
O jis, nors dvigubai jaunesnis,
Įveikia viražus visus.

Subręsta siela jis ir kūnu.
Ir ima dirbt geriau nei tu.
Ir tau kaskart sunkiau vis būna
Prislėgt jį autoritetu.

Dar perteiki jam patyrimą,
Kurio sukaukęs nemažai.
O vieną dieną patarimo
Jau tu ir pats jo paprašai.

Greit pamatai, kad tam jaunuoliui
Jau ima žilti smilkiniai.
Jį patį vis dažniau užpuola
Jo vakarykščiai mokiniai.

Perkūnais griaudžia iš tribūnų
Jaunystė, amžiais nerami.
Mes keikėme kitų rambumą,
Dabar mes patys keikiami. . .

Kokia puiki ši estafetė!
Ir tik dėl to man neramu,
Kad nesusirgčiau netikėtai
Irlziu senatvės marazmu. . .

ŽEMĖ

ALDONA PUIŠYTĖ

Buvau ugnis.
Buvau bebalsė dykuma.
Verčiau ledynuose, kol ašaros
sušalo. .
Atėjo žvėrys, paukščiai, žmonės.
Atėjo duona
ant samanoto mano stalo.
Aš nieko negailėjau.
Visiems daviau po lygiai.
Už ką jūs į mane — su akmeniu? —
Žolės nelaisvėj
balsai sūnų teberūdija,
įsmigę kulkomis į mano atmintį. . .

Nelaikyk manęs. Nereikia.
Nesudušiu skambančiu ledokšniu
į tylos akimirką užplūstančią.
Tik sapne
liepsnos pušies žibintas žalias
prie uždarytų varlo vartų.
Tik sapne
užklups liūtim, šilta ir netikėta,
neišsakyti tavo žodžiai.

MEILĖ KUDARAUSKAITĖ

Man baisiai reikalinga
šita besprogstančių berželių logika,
tos vėsios vėjo lūpos,
tie pamelsvėję tolumoj miškai —
tasai ramiai veržlus didysis atgimimas.

Aš jam visa pasiruošiau —
kaip sėkla dygti.
Betrūksta vieno šilto lašo —
ir kraujuje giesmė nubus,
ir iš laukimo liūno
išplauks gal paskutinis, gal vienintelis lelijos žiedas.
Aš laukiu kantriai kaip beržai.

Toli šįvakar mano žalias, įsidūzęs miestas
su pasimatymais, kavinėm, kinais.
Ir zirzia tyliai, įkyriai, kaip mašalas
staiga įskridęs jo pasiilgimas.

Čia ežerai ir saulė. Žydi pievos.
Vaikystė čia, dešimtmečiais užklostyta.
Ir pokaris — aitrus kaip ryškios pienės,
tas baimės, džiaugsmo ir jaunystės potvynis.

Kiekvienas namas čia novelė,
juokinga ar graudi, ar tragiška. . .
O vėjas pirmą rimtą įspėjimą —
nelauktą — žilą plauką — atskleidė.

VAGYSTĖ

Aš su tavim jau mintimis
pajūry
speiguotą gruodžio naktį, mėnesienoj.
Sruvena kraujas, ir visų dienų
švelnumas
subėga į šią vieną, pavogtąją, dieną.
Nesimatykime, nesusifikime,
užmirškime,
pakluskim savo pareigai ir valiai.
Tik vienai — mažai žemės dienai —
grįžkime
į ten, kur grįžti mums negalima.

TIK SAPNAS

Tik sapne
nutrinsi virpančiom, bejėgėm
lūpom
tą ribą, deginančią, aitrią. . .
O paskui —
ir vėl blaivi tiesa —
bekraštis atbudimo krantas
į kurį
aštriom minučių nuolaužom
basa sugrįšiu.

ŠVIESIOS DABARTIES DAINIUS-LAUREATAS

K. JASINSKAS
Muzikologas

Šių metų Lietuvos respublikinės premijos laureatu muzikinės kūrybos srityje tapo plačiai žinomas kompozitorius — Lietuvos TSR liaudies artistas prof. Stasys Vainiūnas. Jo naujasis kūrinys — antrasis fortepijoninis kvintetas f-moll — išsiskyrė pastarojo meto lietuviškos muzikos kūrinių tarpe dideliu meistriškumu, ryškiu nacionaliniu charakteriu, giedria nuotaika, puikiai atspindinčia veržlų mūsų dienų gyvenimo pulsą. Tai ir atnešė šiam kūriniui populiarumą klausytojuose, o jo autoriui — Lietuvos respublikinės premijos laureato vardą.

Antrasis kvintetas, pirmą kartą suskambęjęs praėjusių metų rudenį — Lietuvos kompozitorių sąjungos suvažiavimo metu — jau spėjo toli išgarsėti. Kartu su puikiais savo kūrybos draugais ir nuolatiniais jo kamerinių kūrinių propaguotojais — respublikos nusipelnusiu — — — Valstybiniu styginiu kvartetu — pats autorius atliko Kvintetą Pirmajame Visasąjunginiame kamerinės muzikos festivalyje, koncertavo Vilniuje, gastrolinėje kelionėje po Ukrainos miestus, ir net — Montrealyje vykstančioje Pasaulinėje parodoje, Toronte bei kituose Kanados miestuose. Ir visur naujasis S. Vainiūno kvintetas susilaukė muzikinės visuomenės pripažinimo ir gero įvertinimo! O šiomis dienomis, vykstant Pabaltijo respublikų muzikos kūrybinei konferencijai, Kvintetas f-moll vėl atstovauja Lietuvos kamerinę muziką Estijos ir Latvijos sostinėse.

Kuo gi žavi S. Vainiūno Antrasis fortepijoninis kvintetas? Visų pirma — savo temperamentingumu, veržlumu, nūdienos ritmais, šiuolaikiškumu. Žavi savo dideliu profesiniu meistriškumu, kompozitoriaus sugebėjimu taip vykusiai ir darniai apjungti naujausias šiuolaikines muzikinės išraiškos priemones

Stasys Vainiūnas

su mūsų liaudies muzikai būdingais elementais.

Klausaisi šio džiugaus, giedrios nuotakos, gyvybingo kūrinio, ir prieš akis iškyla autoriaus judri, neblėstančios energijos ir gyvybės kupina figūra.

Neaukšto ūgio, lieknas, atrodo, nė minutės negalįs ramiai nusėdėti vietoje, kompozitorius pilnas jaunatviško budrumo. Metų našta, atrodo, nedaro jam jokie poveikio, nors kompozitorius jau peržengė penkiasdešimtmečio ribą... Toks jau jis yra: nepasiduodantis laiko žingsniams, viskuo besidomintis, nuolat ieškantis, einantis į koją su veržliu, sukuringu mūsų dienų gyvenimu...

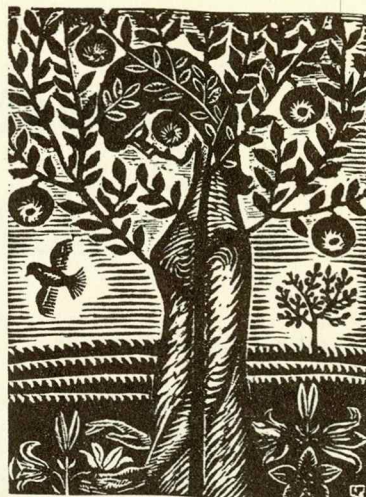
Peržvelgus kompozitoriaus nueitąjį kelią, supranti, jog šis teiginys teisingas. Baigęs Rygos konservatoriją kaip pianistas ir kompozitorius, S. Vainiūnas 1933 m. dalyvauja tarptautiniame pianistų konkurse Vienoje ir iškovoja laureato vardą, pagarsėja kaip pianistas-virtuozas ir puikus pedagogas. Šių muzikinės veiklos sričių S. Vainiūnas neapleidžia ir mūsų dienomis, būdamas Lietuvos Valstybinės konservatorijos fortepijono katedros vedėju.

Tarybiniais metais susidarius itin palankioms sąlygoms muzikinei kūrybai, jis tampa visų pripažintu kompozitorium, daugelio pirmųjų įvairaus žanro lietuviškos muzikos kūrinių

autorium. Tai ir pirmasis lietuvių tarybinis fortepijoninis koncertas, parašytas dar 1945 metais, ir Koncertas vargonams su styginiu orkestru bei Pirmasis fortepijoninis kvintetas, pagaliau Rapsodija dviem fortepijonams su orkestru. Tai vis muzikiniai žanrai, kuriems pradžia Lietuvoje davė kompozitorius S. Vainiūnas. Ir visi šie kūriniai — ne šiaip sau "plunksnos išbandymas", o vertingi ir šiandien plačiai atliekami kūrybiniai darbai.

S. Vainiūnas nevengia ir kitų muzikos žanrų. Puikaus įvertinimo susilaukė jo Pirmoji simfonija, II ir III koncertai fortepijonui su orkestru, Smuiko koncertas, fortepijoninės pjesės, dainos. O nuotaikinga ir spalvinga Rapsodija smuikui su orkestru lietuviškomis temomis buvo apdovanota net TSRS Valstybine premija.

S. Vainiūnas turi susikūręs savitą kūrybinę braižą. Jo muziką nesunku atpažinti iš originaliai panaudotų lietuviškojo folkloro elementų su ypač kompozitoriaus pamėgtomis sutartinėmis, iš dainingų melodijų, gyvos, energingos ritmikos. Daugelio jo kūrinių tematikos centrinė figūra yra tarybinis žmogus. Kompozitorius apdainuoja šviesią dabartį, išreiškia meilę savo tėvynei, grožėjimąsi jos puikiaja gamta, žmonėmis — savo bendraamžiais. Visur jį jaudina tos pačios mintys, kuriomis šiandieną gyvena visa tarybinė liaudis, visa pažangioji žmonija. Kaip tik šie vaizdai iškyla ir Lietuvos respublikine premija apdovanotame Antrajame kvintete — nūdieniškame, giedrios nuotaikos, gyvenimo grožį ir džiaugsmą teigiančiame kūrinyje, kuris praturtino lietuviškąją kamerinę muziką.

L. PASKAUSKAITE Iliustracija A. Venclovo eilėraščių knygai „Žemė gera“

J. KUZMINSKIS Iliustracija K. Borutos „Baltaragio malūnui“

PATARLĖS IR PRIEŽODŽIAI

Viešpats dievas geras darbininkas, bet jis mėgsta, kad jam padėtų [ispanų].

Pinigingas ir pačiu velniu jodinėja [korėjiečių].

Kas pinigingas, tas ir pragare valgys ledus [arabų].

Šventikai, vienuoliai ir vištos — niekada nepasotinami [italų].

Vienuolė iš švento Augustino vienuolino — tai dvi galvos ant vienos pagalvės [italų].

Vilkui skaito evangeliją, o jis sako: „Greičiau baik — avių banda praėjo!“ [kurdų].

Ko nepajėgia liūtas — gali lapė, ko negali lapė — gali velnias, o ko ir šis negali — gali jėzuitas [vokiečių].

Akim į šventą paveikslą, mintim — apie moterį [jugoslavų].

Bedarbis popas ir ožiukus krikštija [jugoslavų].

Saugokis to, kuris daug žegnojasi [bulgarų].

Zemės atgimimas

JUSTAS PALECKIS

Lyg vos gyvi
ir alkani kupranugariai
Bekrašte dykuma,
ilgieji amžiai vilkos
Pasauly vargstančiam,
žmogum kur jojo, arė,
Ir sielą kalino,
žmogus kur žmogui — vilkas.

Jau, rodos,
žemės amžius blėso,
Ir skelbė pranašavimus
buržujiški išminčiai,
Kad jau gyvenimo
ugnis atvėso,
Kad jau žmonija —
tik išpendėjęs karštinčius,
Ir žemei galas greit.

Dažnai stebėt galėjo
žmogystę,
spoksančią į dangų,
Beieškančią slaptųjų
kometų uodeguotųjų Halėjų,
Kurios vaduotų ją
iš velniškų žabangų.
Ir laukė daugelis,
kad iš dangaus nukristų
Bet koks žvaigždynų svečias,
Tegul ir antikristai
su geležiniais pečiais.

Kas burtuose,
kas puotose,
o kas maldoj
paguodą rado,
Ir staugdavo bažnyčiose
nuo karo,
maro,
bado...

Valdovai nuožmūs —
kraugeriai —
melu tautas supiudė,
Ugniniais frontais,
apkasais
išraižė žemės veidą.
Įniršę milijonai kovės,
brolis brolių žudė.

Kaip kirminėliai vargani
kančiose žmonės žuvo.
Atrodė — išeities nėra,
ir saulė amžiams nusileido...
Jokie dievai negelbėjo,
jokių dievų nebuvo...

Kas mokė naują buitį kurti žmogui,
kad kito jam nebūt baugu,
Žmogus kad žmogui taptų
bičiuliu, broliu ir draugu?
Kas žemę vėl atgimdė,
Žmonijai viltį kas gražino?
Kas liaudį žadino,
dykūnus nutrenkė,
kurie taip spardė ją?
Kas įkvėpė žmonijai
vėl jaunystę?

Kas jie?
Dabar visi jau žino:
Tai Leninas,
tai jo didžioji Partija,
Tai laisvės, pažangos
ir Spalio Gvardija,
tai — komunistai!

IŠ JUBILIEJINĖS DAILĖS PARODOS

PRANĖ SVIČIULIENĖ

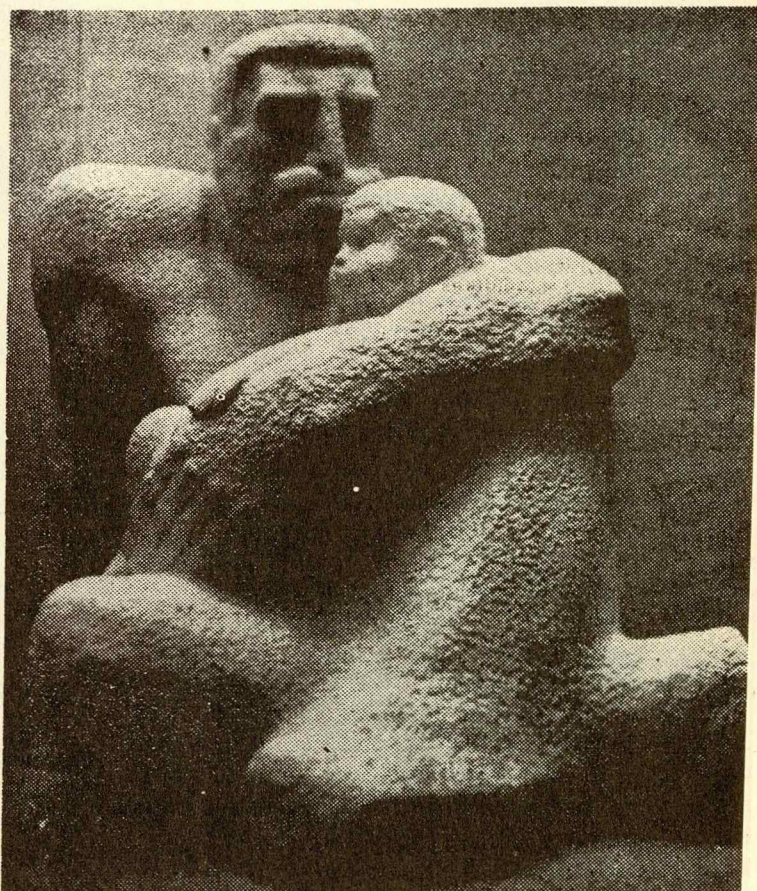
Skirtas Spalio revoliucijos penkiasdešimtmečiui, šiuo metu Vilniuje, — vyksta vienas svarbiausių šių metų dailės gyvenimo įvykių, Jubiliejinė dailės paroda. Jau vien tik savo apimtimi ši paroda yra viena didžiausių. Joje eksponuojama daugiau kaip penki šimtai kūrinių, o autorių net 203.

Paroda šį tą naujo įneša ir kitokia prasme. Tai visų pirma ieškojimų įvairumas, autorių noras surasti bet kuriai temai naujų, šviežių išraiškos formų. Nesvarbu, ar tai bus portretas ar naturmortas ar peizažas, dailininkai ieško turinio ir formos lygsvaros, stengiasi, kad epochos dvasia atsispindėtų mene naujai ir savitai. Net ir istorinėse kompozicijose, kurių eksponuojama daug ir kuriose tam tikras dokumentiškumas varžo dailininką, pamatai daug naujo ir įdomaus.

Kaip įvadas į Jubiliejinės dailės parodą — prie muziejaus rūmų kolonų portiko, pastato išorėje, stovi monumentali, didinga G. Jokūbonio Lenino statula. Šis lakoniškas, ekspresyvios formos kūrinys atliedinas bronzoje ir Didžiojo Spalio 50-mečio proga pastatomas Maskvoje.

Tapybos darbų ekspozicijoje akcentuojami koloristiniai-spalviniai bruožai. Kūrinių temos įvairios. Tai istorinės kompozicijos, portretai, peizažai.

Tapytojas A. Savickas savo triptike "Leninas Vilniuje — Spalis Lietuvoje" pagrindinį dėmesį skiria tipažui, veikėjų charakteristi-

J. NARUŠEVIČIUS. Man reikalinga taika. Skulptūra.

kai, nors koloristas taip pat svarbus paveiklo faktorius. Dar didesnę reikšmę spalvų dailininkas teikia diptike "Motina ir žemė".

Vilniaus praeitį naujais aspektais ir detales išryškina dailininkai V. Karatajus, V. Mackevičius, K. Račkaitis, V. Gražėnas. Labai stiprus kompozicinis pradai, o spalvų kiekis duslesnė L. Surgailio kompozicijoje "1917 metai". Originaliai reiškia savo min-

M. Rožanskaitė drobėje "Revoliucionieriaus laidotuvės". Deformuota piešinio perspektyva padeda išryškinti masiškumą, tolumą.

Dideliu, kupinu santūrios jėgos užmoju pasižymi S. Jusonio "Tolimame kaime", S. Veiverytės "Pogrindininkai", L. Tuleikio "Kaimo revoliucionieriai", S. Džiaukšto "Poilsis" ir V. Gečo "Te visad šviečia saulė", A. Gudaičio portretai ir natiurmortai. Jautrios spalvinės variacijos A. Petruolio, B. Uogintienės, iš dalies ir I. Trečiokaitės-Žebenkienės darbuose.

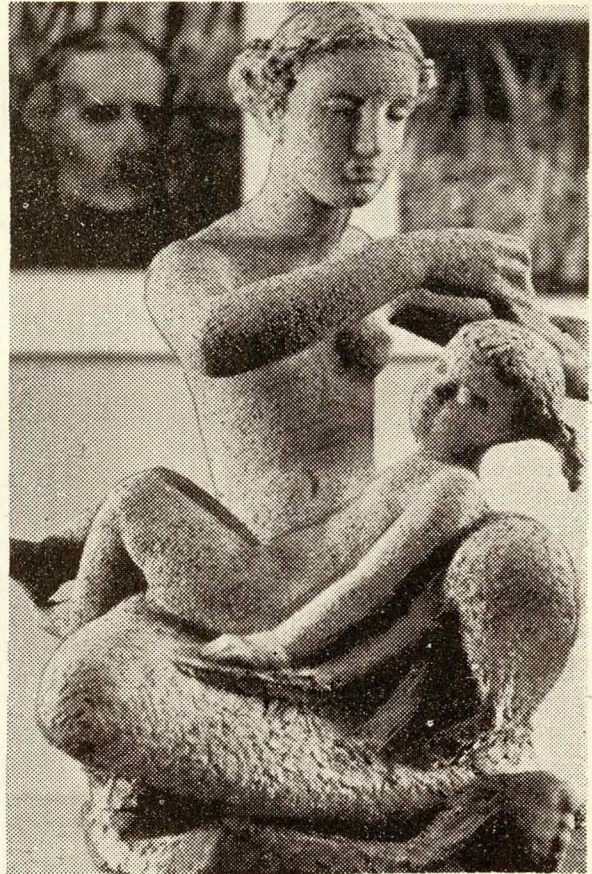
Žiūrovas susitinka parodoje ir su eksperimentiniais, neįprastos kompozicijos ir perspektyvos kūriniais, kurie labai patrauklūs savo spalviniais sąskambiais. Pavyzdžiui, J. Švažas įžiūri grožį mašinų detalėse. Jam padeda ir griežtoka, konstruktyvi kompozicija, ir labai intensyvios, linksmos spalvos. Jam tikrą estetinį pradą galima pastebėti P. Piekuro, A. Stasiulevičiaus, iš dalies ir J. Čeponio, A. Krištopaičio kūryboje.

Labai vienalytį, organišką vienetą sudaro grafikos skyrius, nors jame dalyvauja daug savito, skirtingo braižo dailininkų.

Didelės erudicijos ir išradingos raižybos grafikas S. Krasauskas, pateikęs iliustracijų ciklus (E. Mieželaičio "Era", Salianono "Giesmių giesmė"). Gausiai eksponuojami V. Jurkūno, A. Skirutytės, V. Žilčiaus, J. Černiauskaitės, G. Kazakevičiūtės, A. Jučo ir kitų kūriniai. Jų temos — naujos ir įvairios.

Žavi mūsų grafikus senojo Vilniaus, miesto-muziejaus reginiai, naujos statybos, modernūs kvartalai. Grakščia, žaisminga nija atkuria senąją architektūrą R. Gibavičius. K. Kalinauską daugiau domina naujasis ir mūnų kvartalas. Daug išradingumo parodo Žilytė, B. Valantinaitė, V. Valius ir kiti.

Nuosekli ir skulptūros kūrinių tematika. augelis jų skirti vienam ar kitam tėviškės kampeliui papuošti. Pavyzdžiui, kad ir K. Kisieliaus Žemaitės statula, kurią jis yra užmatęs iškalti iš granito. Parkų ir skverų architektūroje galėtų būti panaudotos eksploatuojamos figūrinės kompozicijos (L. Striogos "Šokis", V. Skirgailaitės "Žaidžiantys vaikai").

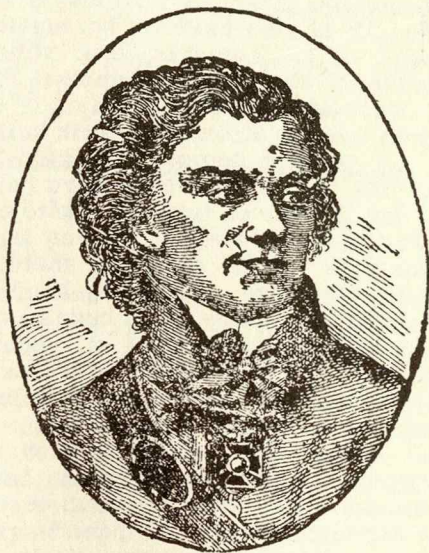

B. Vyšniauskas. "Motina su vaiku".

Iš istorinio-revoliucinio žanro kompozicijų paminėtini J. Kalinausko, N. Gaigalaitės, B. Vyšniausko, R. Antinio kūriniai.

Labiausiai brangintinas skulptorių kūrybos brožas — dėmesys žmogui, gili vidinė jo charakteristika. A. Ambraziūnas iš medžio iškalė stambią, labai apibendrintą, alegorinę prasmės K. Donelaičio statulą. Daug nuotikos ir vidinio susikaupimo P. Aleksandravičiaus kūrinuose; B. Sruogos, V. Serio, J. Uborevičiaus skulptūrose; N. Gaigalaitės — M. Bulakos, K. Bogdano — A. Bimbos portretuose. Paminėtinos gražios plastinės išraiškos žanrinės kompozicijos (J. Kėdainio ir O. Lipekaitės darbininkai, J. Mozūraitės, D. Palukaitienės, A. Navickaitės dekoratyvinės paskirties terakotinės figurėlės).

Parodoje daug naujų pavardžių, debiutuojančių dailininkų. Malonu, kad ir jaunoji dailininkų pamaina tvirtai žengia pirmuosius kūrybos žingsnius.

TADAS KOSCIUŠKA

Tado Kosciuškos vardas mūsų visuomenei nėra svetimas, nors jo gyvenimo ir veiklos laikai priklauso gana tolimai praeičiai. Nuo jo gimimo (1748. 11. 12) jau yra praėję daugiau kaip du šimtmečiai, o šių metų spalio 5 d. sukako 150 metų nuo jo mirties mažame Šveicarijos miestelyje Soloturne.

Vilniuje yra Kosciuškos gatvė, o lietuvių tautosakoje -- ne vieną dainą, kurioje jis minimas su aiškia simpatija; raginama eiti pas "poną Kosciušką, prūsų vajejoti", gedima, kad tamsiojoj naktelėj suklupo bėras žirgelis. Kosciušką sugavo, geležimis apkalė, kalėjime marino ir sklepe palaidojo; verkusi ir šinkorkėlė, ir karalienė, ir visa kariauna karaliaus Kosciuškos.

Pradedant "Aušra", lietuviškoje XIX amž. pabaigos ir XX amž. spaudoje pasirodė ir straipsnių, kuriuose buvo džiaugiamasi, kad Kosciuška buvo "lietuvininkas", "lietuvis gimimu, paveldėjimu ir įsitikinimais". Ši legenda daugiausia ir palaikė mūsų susidomėjimą žmogumi, savo gyvenimą glaudžiausiai susijusį su pažangiais XVIII amž. pabaigos judėjimais, praėjusių sudėtingą kelią nuo Šiaurės Amerikos (JAV) nepriklausomybės karo dalyvio -- nežymaus karininko -- inžinieriaus, vėliau pulkininko ir generolo (1776-1784) ligi didžiosios prancūzų revoliucijos (1789-1794) garbės piliečio ir 1794 m. Lenkijos ir Lietuvos sukilimo vyriausiojo vado, nusipelnusio žymią vietą Lenkijos istorijos Panteone.

Kaip žinoma, per 1794 m. sukilimą vadinamosios "Abiejų Tautų Respublikos" arba Lenkijos Karūnos ir Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės patriotiškąjį visuomenė mē-

TADAS KOSCIUŠKA IR LIETUVA

R. JASAS

gino išgelbėti savo valstybę, įžengusią į pažangų reformų kelią, nes kaimyniniai monarchai -- Prūsijos karalius, Austrijos ir Rusijos imperatoriai -- kėsinosi ją panaikinti, pasidalinę kaip kompensaciją už išlaidas, patiriamas kare su revoliucine Prancūzija, 1794 m. sukilimas padėjo Prancūzijos revoliucijai. Pasak F. Engelso, tiesiog išgelbėjo ją, tačiau patys sukilėliai pralaimėjo. T. Kosciuška su kitais sukilimo veikėjais atsidūrė Petropavlovsko tvirtovėje ir tik po dvejų metų buvo paleistas ir galėjo emigruoti.

T. Kosciuškos santykiai su Lietuva buvo sudėtingi. Kosciušų giminės protėviai buvo pravoslavai baltarusių bajorai, kurie XVII amžiuje perėjo į katalikybę ir ilgainiui sulenkėjo. Jų tėviškė -- Siechnovičiai, buvusioje Lietuvos Brastos (dabar Bresto) apylinkėse, -- buvo etniškai baltarusiškame krašte, tačiau priklausė Lietuvos Didžiajai kunigaikštystei, tad ir Kosciuškos vadinosi lietuviais. Mat, anais laikais lietuvių sąvoka buvo taikoma visiems šios valstybės piliečiams, nepaisant, kokia kalba jie kalbėtų ir kurios būtų tautybės.

Sugrįžęs iš JAV į tėviškę, Tadas Kosciuška norėjo tarnauti Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kariuomenėje. Nepatekęs į ją, buvo nepatenkintas ir prašė: "Teikitės sugrąžinti mane į Lietuvą; nebent atsiskaitę mane ir laikote netinkančiu tarnauti pas jus. Kas gi aš esu? Ar aš ne lietuvis, ne iš jūsų krašto?" (1790. 11. 7 d. laiškas iš Vloclavko). Tačiau tuo pat metu jis pasisakė už priemones. pagreitinančias bal-

tarusių ir ukrainiečių susiliejimą su lenkais. Jo dešinioji ranka 1794 m. sukilimo metu -- H. Kolontajus -- buvo nepatenkinamas, kad Lietuva ir Žemaičiai turi "savo kalbą, nepanašią į jokią kitą".

Sukilimo metu T. Kosciūška, kaip vyriausiasis vadas, vykdė politiką tų Lenkijos sluoksnių, kurie nenorėjo pripažinti Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės savarankiškumo. Jis pasirašė įsakymą pašalinti Lietuvos sukilimo organizatorių Jokūbą Jasinski iš vyriausiojo Lietuvos sukilėlių vado pareigų ir panaikinti atskirą Lietuvos sukilimo vyriausybę (Lietuvių Tautos Vyriausiąją Tarybą), kuri su J. Jasinskiu iš pradžių kreipė sukilimą radikalesne, revoliucingesne kryptimi, negu tai buvo Lenkijoje. Nauja Lietuvos sukilimo civilinė vyriausybė -- LDK Centro Deputacija -- buvo labai suvaržyta. Pats Kosciūška galėjo vadovauti ginkluotai kovai Lietuvoje daugiausia bendro pobūdžio nurodymais, nes jis visą laiką kovojo toli nuo Lietuvos: Prūsijos ir carinės Rusijos kariuomenių apgultoje Varšuvoje. Jo atsiųstiems į Lietuvą generolams -- M. Vielhorskiui ir A. Mokronovskiui -- revoliucinis karas buvo svetimas.

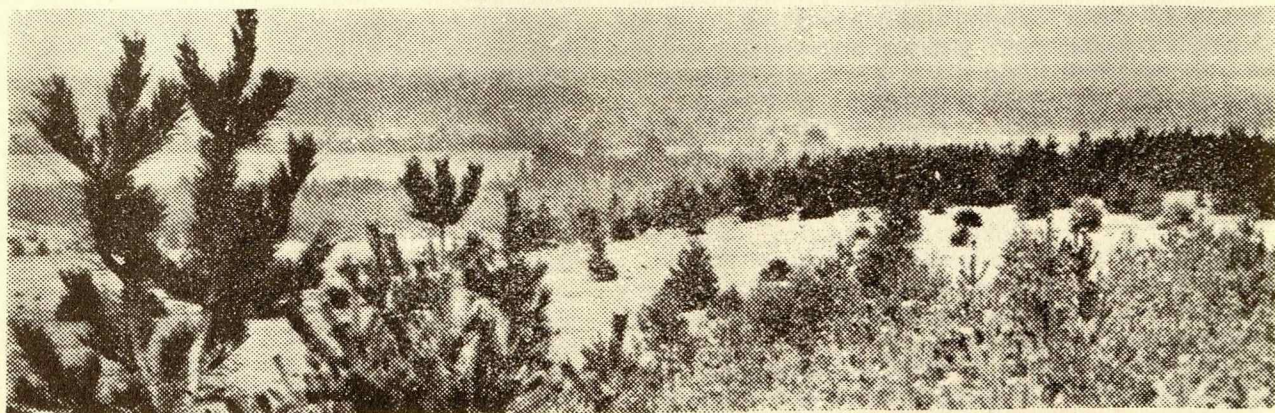
Vienintelį kartą sukilimo metu T. Kosciūška apsilankė Lietuvoje 1794 m. rugsėjo paskutinėmis dienomis (IX. 28-29). Atvykęs į Gardiną, Nemuno tilto sargybai jis prisižadė kaip kurjeris iš Varšuvos, bet karininkai pažino vadą, atvykusį paskubinti Lietuvos sukilėlių kariuomenės atsitraukimo Varšuvos link, nes sukilimas Lietuvoje tuo metu jau buvo beveik užgniaužtas. Visa LDK teritorija, išskyrus Užnemunę ir Gardino-Bielovežo girios ruožą, jau buvo užimta Kotrynos II-osios korpusų. Gardine įvyko paskutinis Kosciūškos ir Jokūbo Jasinskio, vieno iš sukilėlių korpusų vado, susitikimas.

T. Kosciūška Macejovičų mūšyje buvo sužeistas ir pateko carinės kariuomenės nelaisvėn, o J. Jasinskis kiek vėliau žuvo, begindamas Varšuvos priemiestį Pragą.

T. Kosciūška išliko Lenkijos ir Lietuvos liaudies masių atmintyje ne tik kaip karvedys, bet ir kaip demokratas, kaip "mužikų generolas". Nors jis pats buvo bajorų kilmės, bet Krokuvos turgaus aikštėje prisiekė, kad vien už šlėktą nekovos ir tą savo nusistatymą vykdė sukilimo metu, išleisdamas eilę aktų valstiečių-baudžiauninkų naudai. Svarbiausias iš jų buvo pasirašytas Polanieco stovykloje 1794 m. gegužės 7 d. ir žinomas kaip Polanieco universalus. Juo T. Kosciūška paskelbė valstiečius baudžiauninkus esant laisvais, iki pusės sumažino darbo dienas dvare. Tai nebuvo visiškai baudžiamos panaikinimas, nes žemė liko dvarininkų. Vis dėlto tai buvo pirmas per kelis šimtmečius, reikšmingas žingsnis baudžiamos naikinimo kryptimi. Deja, pradėtą reformos vykdymą nutraukė sukilimo pralaimėjimas. Negalėdamas įgyvendinti savo pažangių siekių visame krašte, T. Kosciūška stengėsi palengvinti bent savo valstiečių padėti.

1797 m. užrašydamas seseriai savo tėviškę -- Siechnovičius, -- T. Kosciūška uždraudė reikalauti iš valstiečių daugiau kaip 2 darbo dienų per savaitę nuo vieno ūkio, o 1817 m. paskelbė buvusius baudžiauninkus visiškai laisvais ir neribotais savo dirbamų žemių savininkais.

1817 m. mirus Kosciūškai, caro valdžia leido ir Lietuvoje rengti iškilmes jam paminėti. Lapkričio 29 d. Ukmergėje po kalbėtojų-bajorų, "skaitlingos miestiečių bei valstiečių klasės" vardu stojo kalbėti buvęs Ukmergės burmistras Martynas Mackevičius. Jis pavadino T. Kosciūšką "liaudies tėvu, liaudies pripažintu".

Už kaimo yra kalnelis. Užlipęs ant jo, apsidairyk — ir didelių jaunų miškų plotus pamatysi...

APSISTOSIM, KAI RAUDONU ŽIEDU VISA ŽEMĖ SKAISČIAI PRAŽYDĖS

TEOFILIS TILVYTIS

UŽ KALVOS PRIE GIMTOJO MIŠKELIO

Kam skolingas — laimei ar likimui?
Pasmerktas buvau aš išnykimui;
ėjo ugnimi, švinu ginkluoti,
nuo žemelės ruošdamies nušluoti
visa, ką po kojom tik surado, —
sutrypė jie Lietuvą į padą,
apvogė, išniekino, apspiaudė
ir pakaustytu batu prispaudė.

Pats išgyvenau, mačiau, girdėjau:
dieną tą rugiai tebežydėjo,
greitai derlių imsime, tariasi —
bombos mano gimtą žemę rausė,
beržus ir alksnius iš dirvos rovė;
su vaikais tada kasiau aš griovį,
pasiryžęs žemėje prasmegtį,
kad išlikčiau gyvas nors per naktį.

Kam dėkot, — gal atsitiktinumui?
Saugojo mane gimtinės krūmai,
slėpė savo gryčiose artojai, —
atšliaužė tačiau angis piktoji,
įrėmė į širdį plieno tūtą —
stumdė, šaukė, keikėsi ir plūdo,
išvedė iš priedangio kaimyno
ir už geležinių vartų užrakino.

Aitrios dienos slinko vėžlio greičiais.
Ar ilgai dar ta barškuolė vaikščios,
ar ilgai dar aimanos ir raudos
kraujo klanuose gimtinę maudys?..
Dairėsi artojai susigūžę,
kai ateiviai plėšdavo bakūžę;
žvelgė jie pro šviesų miško traką
ten, iš kur kas rytą saulė teka.

Visa tai gerai mačiau, girdėjau —
priešo voros vėl atgal dardėjo,
skaičiavau paskutinius jų šūvius;
pats mačiau, kai raudonais liežuviais
palydėjo juos ugnis šventoji,
kai pabūklai už kalvos kvatojo,
kirtu kryžkelėse smūgiai trunkūs —
valdė juos bebaimio brolio rankos!
Išropojęs iš duobės laimingas,
klausiau pats save, kam aš skolingas?
Aš girdėjau skardų gausmą girių, —

nemačiau aš nemarių didvyrių,
tų, kurie pušyne — kadugyne
vakar mano tėviškę apgyne,
vedami šventos taikos idėjų,
savo galvas už mane sudėjo.

Neretai aš pasuku iš kelio
už kalvos prie gimtojo miškelio,
kur slėpiams nuo pikto užpuoliko, —
karas pėdsakus gilius paliko;
pamenu aš vieną liepos rytą —
nepažįstami jaunuoliai krito,
glostė juos saulėtekis ankstyvas, —
žuvo jie, kad tu išliktum gyvas.

Daug tu, Lietuva, turi kantrybės!
Kas nėra palangės tavo trypęs,
varstęs durų varganos bakūžės;
kas nėra tavęs per veidą mušęs?!..
Žaizdos vėl nuo tavo kūno dingo, —
būk tu visada jauna, laiminga,
tarpe seserų ir brolių lygi —
viena iš gražiausių Spalio žygy!

VACYS REIMERIS

SPALIO PULKAI

Čia ir mano lyg beržo pagairėj stovėta,
Kur lyg aukso kasyklos — molyną laukai,
Kur, sudrebinę žemę, praėjo kaip vėtra
Raudonieji Žemaičių pulkai.

Jie praėjo, kad vėtrom ne sykį kartotus,
kad žmogus į likimą nežvelgtų akiai;
gilią žymę paliko jie moly ir protuos —
Raudonieji Žemaičių pulkai.

Aš prie jūros radau tyro gintaro lašą...
Šalimais — lyg kariai, aprėdyti pilkai,
ėjo bangos — ne bangos, o laisvę parnešę
Raudonieji Žemaičių pulkai.

Daugiaaukščiuos matau gimto molžemio plytą,
lyg kardais saulės blyksniais švytruoja langai, —
tai naujuos mūsų miestuose vieši kas rytą
Raudonieji Žemaičių pulkai.

Ažuolai vainiku puošia tėviškės galvą,
karo mūsų ugnim dega švenčių šilkai;
Paklausykime — kraujo balsu iš jų kalba
Raudonieji Žemaičių pulkai.

LENKAS AR LIETUVIS

DR. ANTANAS PETRIKA

Lietuvių Gydytojų Sąjunga, Čikagoje, šiemet išleido 48 pusl. brošiūrą, kurioje išspausdinta komentaras ir disertacija, kurią 1662 m. apgynė dr. ALEX. CAROLUS CURTIUS AR CURSIUS. Leidėjai Curtiusą sulietuvino ir padarė jį Kuršium (lenkai jį vadina — Kurcyusz). Brošiūra išleista trimis kalbomis: lotynų, anglų ir lietuvių. Ją suredavo Stasys Budrys, M. D., ir Vaclovas Paprockas, M. D. Vertė jezuitas Anicetas Tamošaitis.

Visa šio "kūrinio" fabula labai paprasta. Iš kur tai atsiradęs neaiškus asmuo 1652 m. įsirašė Leipcigo (Saksonijos) universitete į dviejų mėnesių vasaros semestrą. Jis atsi-rekomendavo esąs iš Lietuvos bajoras Alex. Carolus Curtius, sakė studijavęs teologiją, mediciną ir teisę. Ką jis studijavo Leipcige — jo "biografijoje" nepasakyta.

Tų pačių metų rudenį, niekam nieko nesakęs, Curtius prapuolė kaip akmuo vandenyje ir atsirado tik 1659 m. Amsterdame (Olandijoje). Kur jis buvo ir ką veikė tuos septynerius metus — NIEKAS NEŽINO. Brošiūros redaktoriai teigia, būk Curtius "lankė daug universitetų" ir "profesoriavo Lietuvoje". Tačiau KOKIUS būtent universitetus jis lankė ir KUR profesoriavo — nepasako, faktų nėra, tiktai pasakymas. Šiais metais išleistoje Vilniaus universiteto istorijoje, kur suminėta visų nuo pat universiteto pradžios ten buvusių profesorių bei rektorių pavardės, — Curtiaus-Kuršiaus vardo NĒRA. O kitokių universitetų tuo metu Lietuvoje nebuvo, tad nė kitokių profesorių negalėjo būti.

Kitas dalykas: lietuviai vidurinio vardo ("middle name") niekad nevartojo. Tik kai suartėjo su rusais, identifikacijos dokumentuose pradėjo vartoti tėvo vardą ("otčestvo"): Petras, Juozo sūnus, Lazdaitis ir pan. Tačiau Curtiuso vidurinis vardas — Carolus — yra skirtingos linksniuotės, tad NĒRA tėvo vardas. Tas kelia rimtą abejonę pačiam jo lietuviškumui nustatyti.

Amsterdame Curtius ieškojo darbo kaip lotynų kalbos dėstytojas — ne kaip gydytojas, teologas ar teisininkas. Jis tuo reikalu 1659 m. kreipėsi į komercinę Vakarų Indijos Bendrovę. Ši pranešė apie naują interesantą savo atstovui Niuamsterdame (dabar Niujorkas) Petru Stuyvesantui (kuris kartu buvo ir minėtosios kolonijos — miesto gubernatorium). Stuyvesantas atsakė, kad jei tik Bendrovė gali tokį mokytoją atsiųsti, jis įsteigs mokyklą, kur turtingesniųjų olandų kolonijos vaikai galės pramokti lotynų kalbos, kuri tuo metu buvo lyg ir "moksliškumo laidas". Minėtoji Bendrovė (ne Niuamsterdamo miestas) sutiko Curtiusui mokėti po 500 florinų kas metai. Tad jis 1659 m. pavasarį iš Amsterdamo išplaukė į "Naująjį pasaulį". Po dviejų mėnesių kelionės, Curtius jau buvo Niuamsterdame, kuris tuomet turėjo tik apie 200 namų su 1,500 gyventojų.

Tačiau pasirodė, jog 500 florinų metinės algos pragyvenimui nepakanka. Curtius prieš dar vertėsi privatinėmis pamokomis, gydytojo ir vistiek negalėjo sudurti galo su galu. *) Curtius paprašė pakelti jam algą. Tačiau šykšti Vak. Ind. B-vė algos jam ne- pridėjo. Dėlto jis, po dviejų metų tarnybos, grįžo į Olandiją ir 1661 m. gruodžio mėn. pabaigoje ten įsirašė į Leideno universitetą, kaip medicinos mokslų kandidatas, medicinos studijuoti. Po šešerių mėnesių, 1662 m. liepos 15 d., jis apgynė disertaciją apie "Inkstų ir šlapimo pūslės akmenį" ir gavo medicinos daktaro laipsnį. Atrodo, jog gauti daktaratą tuo metu buvo nesunku.

Po baigiamųjų egzaminų universitete, Curtius vėl dingo kaip kamparas. Dr. V. Paprockas minėtosios brošiūros pusl. 26

*) Iki 1769 m. Niuamsterdame gydytojauti galėjo, kas tik norėjo. Jokių kvalifikacijų buvo nežiūrima. Barzdaskučiai buvo kartu ir "chirurgai", kurie mokėjo tik kraują nuleisti.

Juozas Miltinis sulaukęs 60 metų amžiaus.

GYVENIMAS MENUI

Panevėžio Dramos teatro vyriausiojo režisieriaus Juozo Miltinio visas gyvenimas nedalomai ir besąlygiškai paaukotas scenos menui.

Gimė Miltinis geležinkelio darbininko šeimoje, Akmenės stotelėje. 1926 metais jis įstoja į Kauno gimnaziją ir netrukus susižavi teatrinio menu. Vogčiomis, o paskui viešai lanko teatro spektaklius, nepaisydamas nei pamokančių pokalbių, nei griežtų įspėjimų. 1927 metais Miltinis atsisveikina su Jėzuitų išlaikoma gimnazija. Reikėjo daug ryžto ir tvirto tikėjimo sunkiomis gyvenimo sąlygomis, į kurias pakliuvo Miltinis, bet jis patenka į Kauno Valstybės dramos teatro studiją.

Teatre Miltinis mokėsi pas žymius to meto teatro veikėjus B. Dauguvietį ir K. Glinskį. Jis ieškojo scenoje gyvenimo tiesos, tikrąjį jausmų.

Baigęs studiją, Miltinis dirba Šiaulių dramos teatre, o iš ten 1932 metais išvyksta mokytis į Paryžių, kuris tada garsėjo teatrinio meno novatoriais.

1938 metais Miltinis grįžta į Lietuvą. Savo menines pažiūras jis išdėsto kritikos straipsniuose. Nagrinėdamas meno kūrybos problemas, pasisakydamas apie teatro spektaklius, puldamas ir neigdamas netgi pačią tuolaikinio teatro esmę, Miltinis nelieka vien tik griovėno vaidmenyje. Senajam buržuaziniam teatrui jis priešpastato naująjį — gyvenimo tiesos teatrą. Giliu ano meto Miltinio įsitikinimu, meno kūrinys ne publikos linksmintojas. Jis įgalina pajusti, kas yra žmogus, kokla yra jo didybė ir menkystė, kam jis gyvena, kam jis turi gyventi.

Tvirtas, nepajudinamas tikėjimas savo tiesa ne kartą priešpastatydavo

Miltinį viešajai nuomonei. Todėl ir sava sėkmė niekada jo nelepino. Grįžęs iš užsienio, jis ėmėsi vadovauti steigiamai aktorių studijai prie Kauno Darbo rūmų. Ši studija teikė kai kurių vilčių vėliau organizuoti išsvajotą naująjį teatrą. Deja, netrukus iškilo visa eilė kliūčių. Žmonės, nuo kurių priklausė studijos likimas, rimtai negalvojo apie būsimąjį darbininkų teatrą, tad ir studijos vadovo perspektyviniai planai ne tik nerado pritarimo, bet ir kėlė tam tikrą nerimą valdantiems sluoksniams.

Oficialiai uždarius Kauno Darbo rūmų aktorių paruošimo studiją, grupė jaunuolių po darbo rinkosi Kauno ažuolyne, Miltinio bute ir tęsė darbą. Vadovo užsispyrimas, mokėjimas uždegti jaunuolių širdyse meilę scenai gelbėjo studiją nuo visiško iširimo. Jeigu dirbant tokiomis sąlygomis nedaug tebuvo

pasiekta, tai kaip tik tuo metu susiformavo scenos meno entuziastų kolektyvas, gimė draugystė, atsakomybės jausmas už kolektyvą ir visa tai, kas ateityje įgalino sukurti šiandieninį Panevėžio teatrą.

1940 metais, atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, išsiplėdė Miltinio ir jo mokinių svajonė. Studija tapo steigiamo Panevėžio Dramos teatro kolektyvo branduoliu. Su dideliu pasišventimu į darbą stojo S. Kosmauskas, J. Alekna, B. Babkauskas, D. Banionis, G. Karka ir vienas šių eilučių autorius — V. Blėdis, kurie, išskyrus J. Alekną, ir šiandieną tebesidarbuoja. Naujasis teatras greitai sustiprėjo, išaugo. Jau pirmuoju Miltinio spektakliu — Pogodino „Sidabrinis slėnis“ — remiantis, galima buvo kalbėti, kad gimė naujas, savitas teatras.

Panevėžiečiai, vadovaujami Miltinio, jau trečią dešimtį žengia kūrybinių ieškojimų keliu. Ir šiandien, pasirėmęs ilgamete darbo patirtimi, Miltinis apie teatrą sako: „Jis veikia ne informuojančiai, ne instruktuojančiai, bet išsiliedamas, užkrėsdamas. Aš turiu galvoje ne buitinio stiliaus ir utilitarinio turinio, o poetinio stiliaus ir filosofinio turinio, giliai gyvenimišką teatrą. Jis, lyg gyvas šaltinio vanduo gimęs iš gamtos, malšins smalsumo ir paslapčių troškulį ir bus atrama žmogui, palinkusiam ieškoti save“. Pirandelio „Henrikas IV“, J. Paukštelio „Audra ateina“, Ibseno „Heda Gabler“, A. Milerio

„Komivoježerio mirtis“, Solochovo „Pakelta velėna“, Šekspyro „Makbetas“, Čechovo „Žuvėdra“ ir „Ivanovas“, V. Borcherto „Lauke už durų“, F. Diurenmato „Fizikai“ — tai pastatymai, kuriuose žiūrovai rado tai, ką J. Miltinis nori parodyti teatro scenoje. Šie darbai parodo, kad jo pasisakymai apie teatrą sutampa su jo darbais.

Jubiliatas — ne tik didelis menininkas. Jis — jautrus ir pasišventęs pedagogas, kolektyve išauklėjęs daug aktorių, kurie šiuo metu žinomi tiek iš Panevėžio teatro spektaklių, tiek iš lietuviškų filmų. Tai B. Babkauskas, D. Banionis, A. Masiulis ir daug daug kitų.

Daug energijos ir jėgų J. Miltinis paskyrė darbui su originaliąja dramaturgija. Panevėžio teatre į sceninį gyvenimą įseina A. Vienuolio, J. Paukštelio, J. Grušo, J. Skliutausko, A. Gudaičio-Guzevičiaus, A. Venclovos, J. Josadės, R. Narečionio ir kitų kūriniai.

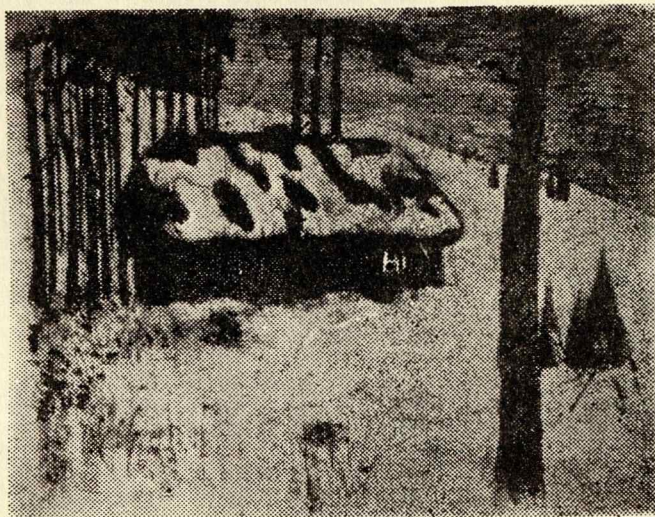
Jubiliatas šiandien pilnas energijos ir drąsių kūrybinių minčių, kurias artimiausioje ateityje žada įgyvendinti scenoje. Švenčiant gyvenimo 60-metį, norėtusi palinkėti mūsų Juozui Miltiniui likti jaunatviškai energingam, siekti naujų kūrybinių laimėjimų.

V. BLĖDIS

LTSR nusipelnęs meno veikėjas,

V. ZABARAUSKAS

Teatrologas

M. K. Ciurlionis. BAKOŽĖ ZIEMĄ. (Fluorofortas).

Justinas MARCINKEVIČIUS

REVOLIUCIJOS MUZIEJUS

Dainuoju Lietuvą kaip džiaugsmą,
išaugusį iš pelenų,
kaip savo rūpestį didžiausią,
kurio lyg vieškeliu einu.
Lalkų ir pievų žalias šilkas
nuo durų slenkščio lig dangaus.
Protingos krosnies kvapas šiltas —
visai kaip artimo žmogaus.
Atsidaryk man, atsivėrk man
visom širdim — kaip šaltiniu,
leisk pažiūrėt į šitą versmę
gyvos kalbos, gyvų žmonių!
Visi kapai, visi paminklai
pilni manęs — ir ne manęs.
Fraeitimi peizažas linksta,
dar dega žmonės Nemune.
Dar viskas gyva, viskas rėkla
kapais, muziejais, žaiddomis.
Imu į ranką duonos riekę
ir taip kalbuosi su jumis.
Kalbuos per vandenį, per duoną,
per orą, ugnį, per medžius.
Girdžiu iš visko, kas man duota,
jus — kaip lietuviškus žodžius.
Girdžiu sušaudytus, pakartus,
naujągamį lopšy girdžiu...
Muziejų susitinka kartos,
kaip knygoj žodis su žodžiu.

PIRMAS SAULĖS TEKĖJIMAS

Medžių viršūnėse --
lengvas lapų virpulys:
jie jau mato,
jie mato!

Ilgai šešėliai --
į vakarus.
Tėn bus naktis.
Jeigu anksčiau prabusim,
nueisim.

Judėdamas tyli vanduo
Lyg svarsto, ar verta
išleisti į krantą žmogų
dumblio, žuvies, roplio
ar kito kokio pavidalo.

O mes ir nežinom,
kelintą sykį tai vyksta.

Miegas ir sveikata

Iš pradžių truputis istorijos. Besivystant gamtos mokslams, buvo iškeliamos įvairios miegą aiškinančios hipotezės. Buvo manoma, kad miegas tai savotiška organizmo apsauga nuo kažkokių nuodingų medžiagų, susikaupiančių budėjimo metu. Tačiau tokiai cheminei miego teorijai atsirado daug prieštaravimų, ir ją visiškai paneigė P. Anochinas.

Pagal kitą hipotezę, smegenų kamiene esąs specialus miego centras, panašus į tuos, kurie reguliuoja kvėpavimą, kraujotaką, medžiagų apykaitą. Į šią hipotezę linko žymūs rusų mokslininkai S. Botkinas, I. Tarchanovas.

Labiausiai paplitusią miego teoriją sukūrė I. Pavlovas ir jo bendradarbiai, kurie išstisus penkiolika metų nepaliaujamai darė bandymus. Jais remdamiesi, 1927 m. jie paskelbė dabar plačiai pripažintą „žievinę miego teoriją“. Miegas — tai slopinimas, kuris atsiranda smegenų pusrutulių žievėje ir yra aktyvus nervinis procesas, apsaugantis nervų ląsteles nuo išsekimo.

Pavlovinė miego teorija išaiškino daugelį iki tol nesuprantamų normalaus miego ir liguistų sutrikimų reiškinį, taip pat įliejo šviesos ir aiškinant tokius reiškinius, kaip sapnai, hipnozė, kurie daugeliui atrodė paslaptingi, antgamtiniai, moksliniam tyrimui neprieinami.

Pastaraisiais metais eksperimentinės technikos, elektrinio smegenų aktyvumo tyrinėtojų pasiekimų dėka miego tyrimas pergyvena naują pakilimą. Jau ketvirtajame dešimtmetyje P. Anochinas pareiškė, kad miegas — tai sudėtingo smegenų įvairių darinių tarpusavio veikimo išdava. Šį teiginį patvirtina šiuolaikiniai smegenų tinklinių darinių ir kitų sistemų tarpusavio veiklos tyrinėjimai.

Pastarųjų metų tyrimai parodė, kad į miegą negalima žiūrėti, kaip į pasyvią smegenų būseną. Seniai žinoma, kad žmonės sapnuoja ir kad miegant galima atlikti neįsisamonintus, tačiau gana sudėtingas mąstymo operacijas (atsiminimai, kūrybinės profinės operacijos, matematinių užduočių sprendimas ir pan.). Paaiškėjo, kad kai kurių smegenų darinių bioelektrinis aktyvumas miegant yra didesnis, negu budint. Ir vis dėlto normalus miegas suteikia organizmui pilnavertį poilsį, nes miegant apykaitos procesai nukreipti energetiniams organizmo resursams atkurti.

Nėra reikalo kartoti visiems žinomų bendrų miego higienos principų (gultis ir keltis visada tuo pačiu metu, įtemptą protinį darbą baigti ne vėliau kaip 1,5–2 val. prieš miegą, gausiai nevakarieniauti prieš pat miegą, reguliariai vakarais kvėpuoti grynu oru). Higienos mokslui iškilę labai sudėtingi ir svarbūs uždaviniai. Pavyzdžiui, buvo visuotinai pripažinta, kad senstant mažiau tereikia miego. Tačiau nuo miego pilnavertiškumo daug kuo priklauso ilgaamžiškumas ir daugumai pagyvenusių žmonių, atvirksčiai, reikia daugiau miegoti. Miego trukmė įvairiais žmogaus gyvenimo periodais iš esmės keičiasi: naujagimiai miega beveik išsità parą, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai — 10 val., suaugusieji — 7–8 val. Pagyvenusiame amžiuje vėl miegama 9–10 val., o senyvame — nakties miegą dar tenka papildyti trumpu popiečio miegu.

Miego trukmė yra individuali. Ji priklauso nuo daugelio priežasčių, kaip nervų sistemos tipas, bendra savijauta, žmogaus veiklos pobūdis. Melancholinio temperamento žmonėms reikia ilgiau miegoti, negu sanguinikams ar flegmatikams. Cholerikų, kurie yra atstovai stipraus „nesuvaldomo“ aukštosios nervinės veiklos tipo, miegui sutrumpėjus iki 5–6 val., aktyvios, audringos veiklos būseną paprastai laikinai pakeičia sumažė-

jęs aktyvumas, ir tada miegas prailginamas iki 8–9 val.

Svarbiausias higienos mokslo uždavinys — miego profesinių ypatybių tyrimas. Reikia išaiškinti, pavyzdžiui, koks turi būti miegas, kad jis užtikrintų patikimą vairuotojo, lakūno, sudėtingų gamybinių konvejerių ir agregatų operatoriaus bei kitokių specialybių žmonių smegenų veiklą.

Miego higiena yra tampriai susijusi su racionalia mityba. Ne tik persivalgyimas prieš miegą, bet ir stipri kava, arbata, alkoholis, o neretai ir rūkymas sukelia nemigą. Kai kurios maisto medžiagos sužadina nervinę veiklą (gausus mėsiškas valgis su aštriais prieskoniais), kitos padeda miegui (pieniškas-augalinis lengvas valgis). Kai kuriais atvejais lengva vakarienė, pavyzdžiui, pieniška košė, ją suvalgius prieš pat miegą, geriau veikia, negu migdomieji vaistai.

Daug reikšia ir kiekvieno žmogaus darbo organizacija bei poilsis. Apie tai labai rimtai turi galvoti ne tik tai šeimos nariai, bet ir įvairūs darbuotojai, kurių tikslas yra rūpintis buitimi ir žmogaus sveikata.

Normalų miegą labai trikdo miesto triukšmas. Trukdo miestiečių ramybę, nakties miegą ir nepakankama garso izoliacija naujųjų statybų namuose, blogai veikiančys liftai. Daugelis tų blygybių gali būti visiškai pašalintos, jeigu apie tai rimtai pagalvos architektai ir projektuotojai. Žmonių miego apsauga — didelis valstybinės reikšmės reikalas, nes tai rūpinimasis jų sveikata.

Čia mes priėjom svarbią problemą — kovą su nemiga. Nepakankamai miega ne tik nerviniai ligoniai, bet ir praktiškai sveiki žmonės. Kaip elgtis tokiais atvejais? Didelė blygybė yra netvarkingas migdomųjų medikamentų vartojimas. Bandymai rodo, kad jų poveikis neilgas. Organizmas greitai prapranta prie jų ir tenka nuolat didinti dozę. Dėl to kai kurie žmonės pasidaro migdomųjų vaistų vergais, negali be jų miegoti, o toli pažengusiais atvejais jie tampa narkomanais — jaučia liguistą potraukį į migdomuosius vaistus.

Nepakankamai išmiegant ir jaučiant kitokius sutrikimus, būtina kreiptis į gydytoją neuropatologą arba psichiatrą, kuris nustatys ligos priežastį ir paskirs reikiamą gydymą, ir nebūtina migdomaisiais vaistais.

Dabar miego sutrikimai sėkmingai gydomi impulsine žemo dažnumo srove — „elektromiegu“, kurį pasiūlė tarybiniai mokslininkai ir kuris paplito visose pasaulio šalyse. Toks gydymas nekenkia organizmui. Tačiau juo naudotis tegalima tikrai paskyrus gydytojui. Per pastaruosius 10–15 metų pasiekti nemaži laimėjimai psichofarmakologinių priemonių kūrimo ir gamybos srityje. Tai tokie vaistai, kurie veikia tikrai psichinių procesų sutrikimus ir juos gydo. Kai kurie iš šių psichofarmakologinių medžiagų, nebūdamos iš tikrųjų migdomosios, nuostabiai greitai ir patikimai sugrąžina normalų miegą. Žinoma, paskirti vaistus ir nustatyti jų dozę tegali kvalifikuotas gydytojas-specialistas.

Miego sutrikimų gydymas — sudėtinga, tačiau dėkinga medicinos sritis. Norint sėkmingai gydyti nemigą, reikia griežtai individualiai žiūrėti į kiekvieną ligonį. Šablonas čia, kaip paprastai ir visada medicinoje, reikalą žlugdo. Miego problemą turi nagrinėti ne tik fiziologai ir psichiatrai, bet ir higienistai, psichohigienos, psichoprofilaktikos specialistai, o mokslo sukaupti duomenys turėtų būti prieinami kiekvienam gydytojui.

Prof. G. UŠAKOVAS,
doc. V. ŠLAKAS

S. RAČIŪNAS

MEDŽIAI

Medžiai tartum briedžiai ežeran subrido
Ir kaip šnervėm lapais geria drungną vėšą.
Ant šakų nakvynėn paukščiai jau suskrido,
Suliepsnoję žaros pamažu išblėso.

Niekur jokio garso. Tik dvelkimas vėjo
Retkarčiais žaismingai vandenį pašiausia.
Ežeras, padangė tartum susiliejo,
Pakrašty užsnūdo meldai apsiблаusė.

Tik nemiega medžiai, Klausosi ir tyli
Ir švelniai viršūnėm supasi iš lėto,
Šaknimis lyg rankom apkabinę gylį,
Šakomis į dangų stiebiasi žvaigždėtą.

Medžiai ramūs žvelgia į pasaulį platų,
Abejingai stebi debesėlių skrydį,
Pirmufiniai saulę rytuose pamato,
Paskutiniai žarą vakaruos palydi.

D. ZAKIENĖ

ILGESYS

Egle, Egle, — Žalčių karaliene!
Iš pasakos šypsai man tu...
Norėčiau šiltos vakarienės
ant savo gimtinės krantų.

Kur mano broliukai!.. Motule!..
Kur mano Tėvynės beržai!!
...Žaltys mano guolyje guli:
— Žalty, kam gi taip suvaržei!

Daugiau nepakelsiu aš gėlos.
Daugiau nelaikyk tu manęs.
Sugrįšiu! — tikėk, mano mielas.
Sugrįšiu! — pro kraujo putas...

STATEMENT OF OWNERSHIP
MANAGEMENT AND CIRCULATION
(Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39,
United States Code)

2. Title of Publication: ŠVIESA.
3. Frequency of Issue: Quarterly.
4. Location of known office of publication: 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417.
5. Location of the Headquarters Publishers: Address as above.

6. NAMES AND ADDRESSES of PUBLISHER, EDITOR, and MANAGING EDITOR: Publisher: American Lithuanian Workers Literary Ass'n, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417; Editor: Anthony Bimba, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417; Managing Editor: Anthony Bimba, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417.

7. OWNER (If by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given): --

American Lithuanian Workers Literary Association, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417.

Katherine Petrick, President, Nautilus Dr., Rocky Pt., N. Y.; Paul Bechis, Treasurer, 4 Morris Lane, Great Neck, N. Y.; John Grybas, Sec'y-Bus. Mgr., 95-23 114th St., Richmond Hill, N. Y. 11419.

8. Known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more or total amount of bonds, mortgages or other securities (if there are none, so state): NONE:

9. Paragraphs 7 & 8 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other

fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in capacity other than of a bona fide owner. Names and addresses of individuals who are stockholders of a corporation which itself is a stockholder or holder of bonds, mortgages or other securities of the publishing corporation have been included in paragraphs 7 and 8 when the interests of such individuals are equivalent to 1 percent or more of the total amount of the stock or securities of the publishing corporation.

10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are names in Sections 132, 231, 132.232, and 132.233. Postal Manual (Sections 4355a, 4355b, and 4356 of Title 39, United States Code).

Average No. Copies each issue during preceding 12 mos.

- a) Total No. copies printed (net press run): 2,100.
- b) Paid Circulation: None
  1. Sales through Dealers and Carriers, Street Vendors and Counter Sales: None.
  2. Mail subscriptions: None.
- c) Total Paid Circulation: None.
- d) Free distribution (including samples) by mail, carrier or other means: 1,916.
- e) Total distribution (Sum of C and D): 1,916.
- f) Office use, left-over, unaccounted, spoiled after printing: 184.
- g) Total (sum of E & F -- should equal net press run shown in A): 2,100.

I certify that the statement made by me above are correct and complete.

EVA T. MIZARA, Sec'y Bus. Mgr.

LLD *reikalai*

Tikiu, kad nariai jau skaito ar baigė skaityti Juozo Baltušio knygą "Tėvų ir brolių taksais", kurią išsiuntinėjome spalio mėnesyje. Džiugu, kad apie šią knygą gauname gerų, palankių komentarų.

Žinau, kad daug kas norėtų J. Baltušio knygą perskaityti. Ar nebūtų gražu iš mūsų LLD narių pusės ją nupirkti dovanoms draugams bei pažįstamiems, kurie nėra Draugijos nariais? Knygos kaina tik \$2.

Antano Bimbos knyga "Klesti Nemuno kraštas" bus atspausdinta prieš pabaigą metų, ir mes ją bandysime kuo greičiausiai išsiuntinėti kuopoms bei nariams. Centro Komitetas nutarė ir šią knygą duoti nariams už 1967 metus. Taigi, už šiuos metus nariai bus gavę dvi brangias, neįkainojamos vertės knygas. Ar ne puiku?!

Nėra abejonės, kad A. Bimbos knyga visiems patiks. Jis duoda daug palyginimų tarp dabartinės padėties Lietuvoje ir to, ką jis matė lankydamasis 1945 m., tuojau po Antrojo pasaulinio karo. Faktais, statistikomis parodoma, kaip gražiai "Klesti Nemuno kraštas".

Angliškai skaitantiems nariams išsiuntinėjome "The Mike Gold Reader", ir, atrodo, kad pateikėme gerą rinkinį. Nariai patenkinti. Šia knygą davėme taip pat už 1967 metus. Kadangi angliškos knygos mums daugiau kainuoja nei lietuviškos, mes antros angliškos knygos 1967 metais negalėsime duoti.

Bet už 1968 metus angliškai skaitantiems nariams duosime tik ką parašytą Filipo Bonoskio knygą "Beyond the Borders of Myth/From Vilnius to Hanoi". Tai liuksusiniai išleista, kietais viršeliais 223 puslapių knyga, kuri kainuoja \$5. Laimingi angliškos knygos skaitytojai — jie už 1968 m. gaus daugiau vertės knygų negu Draugijai įmoka.

F. Bonoskis savo knygoje kalba apie jo kelionę į Hanoi ir taip pat apie kelis apsilankymus Tarybų Lietuvoje. Bonoskis yra gabus literatas, ir žinau, kad jis labai akyliai bei

vaizdingai gali pateikti palyginimus tarp — Tarybinės Lietuvos ir Šiaurės Vietnamo.

Mūsų patarimas tėvams bei seneliams, kurių vaikai nėra LLD nariais: **DUOKITE ŠIĄ BONOSKIO KNYGĄ JIEMS KAIP ŠVENČIŲ DOVANĄ!** Žiemos šventės jau čia pat, o mes gi papročių dalintis dovanomis laikomės, tad vietoje kokios nors nevertingos dovanos, duokime knygą. Centre galite užsakyti, o mes pasiūšime, kur ir kam nurodysite. Kaina \$5.

Lietuviškai skaitantiems nariams už 1968 metus duosime Jono Gasiūno knygą "Mano dešimtmečiai Amerikoje". Joje daug išpūdžių iš mūsų pačių gyvenimo.

Dabartiniu laiku mūsų kuopoms turi būti didžiausia darbymetė. Prašome nepamiršti savo Draugijos reikalų. Kiekviena kuopa turėtų bent kartą per metus Draugijos labui surengti kokį nors pobūvį. Visi žinome, kad vien metinėmis duoklėmis mes negalime išsiversti: **LEISTI KNYGAS IR ŽURNALĄ "ŠVIESA"** gana brangiai atsieina.

Gauti naujų narių taip pat svarbu. Ypatinai svarbu dabar, kai tiek daug senųjų narių išsiskiria iš gyvųjų tarpo. Padvigubinkime savo jėgas visuose darbuose.

NAUJAMETINIAI LINKĖJIMAI

Naujųjų metų proga, mieli draugai ir draugės, priimkite Centro Komiteto nuoširdžiausius linkėjimus. Tegu ateinantieji metai visiems mums atneša visų pirmiausia taiką pasaulyje. Linkime sveikatos, sėkmės ir neišsiamiamos energijos tęsti mūsų užsibrėžtuosius darbus.

IEVA MIZARIENĖ,
Centro sekretorė